

ŪYŪ NĪ ŪHORO
MWEGA ŪRIA WAANDIKIRŪO NĪ
JOHANA

1 O KİAMBİRİRİA-Rİ, Ūhoro warí o kuo, naguo ūhoro watūire o harí Ngai, o naguo ūhoro warí o Ngai. **2** Ücio, ūhoro-rí, niaagítüire harí Ngai o kiambırırıa. **3** Indo ciithe ikigia ciagiire na ündü wake, na kindü o giothe kırıa kığlıte, gütiri klagiire we atarí ho, o na kimwe. **4** Thıini wake nıkuo kwarı muoyo, naguo muoyo úcio nıguo warí ütheri wa andü. **5** Naguo ütheri nıutüire o ütherete nduma-inı, nayo nduma ndiauhootire.

6 Nıgwokire mündü wareketio nı Ngai, wetagwo Johana. **7** Mündü úcio okire nı ündü wa ūira, oimbüre ūhoro wa ütheri úcio, nı getha andü othe metikie nı ündü wake. **8** Na tiwe ütheri úcio; okire no getha oimbüre ūhoro waguo, ütheri úcio. **9** Ütheri kúna, ūria ümürükagıra mündü o wothe, nıwari kuo ugıükaga thi. **10** We, Ütheri úcio, aarı gükü thi, o nayo thi ikigia yagiire na ündü wake, nakio kirindi già gükü thi gikiaga kümümenya. **11** Okire gwake mwene, nao andü ake mwene matigana kümwigitära. **12** No arıa othe maamwítikirire, nıo aria mehokete rıftwa rıfake, acio akimahotithia gütüka ciana cia Ngai, **13** itaaciarirüo nı thakame, kana igiclarüo nı kwenda kwa mwırı kana kwenda kwa mündü, no Ngai. **14** We, ūhoro-rí, agigitüka mündü, agitüurania na ithuı aiyırıuo nı ütugi na ūhoro-ūria-wa-ma, na ithuı tükilönera riri wake, riri o ta wa mwana wa mümwe oimite kırı Ithe.

15 Johana nıoinmbürôte ūhoro wake, akaanırıra akoiga atırı, Ücio nowe ndoigire, atı, ūria ugıükä thutha wakwa niagılıte mbere yakwa, nı gükörüo aarı kuo mbere yakwa. **16** Amu-rí, thiini wa küyırıuo kúu gwake twanaheo ithuothe, tüğitungagwo rıngı na rıngı. **17** Tondü watho watümırıuo na Musa; ütugi na ūhoro-ūria-wa-ma mokire na Jesu Kristo. **18** Gütiri mündü ürı ona Ngai; Mırıu wa mümwe, ūria wı githüri-inı già Ithc, nıwe uumbürôte ūhoro wake.

19 Ūria wa Johana naguo nı üyü, rıfıa Ayahudi maamürekeirie athınjırı-Ngai na Alawii, me Jerusalemu, makamüürıe, Wee niwe ü? **20** Akiumbüra na ndahithe; agikumbüra akiuga, Nıi ti nıi Kristo. **21** Nao makimüürıa, Ningi nı atıa? Niwe Elija? Nake akiuga, Ti nıi. Ükiri münabii ūria? Nake agicokia, Aca. **22** Tondü úcio makimüürıa atırı, Ningi nıwe ü? nıguo tühündürôte aria maatürekirie ūhoro. Ükuuga atıa ūhoro waku? **23** Nake akiuga atırı, Nı nıi mügambo wa mündü ükwaniırıra werü-inı akoiga, Rüngariani njıra ya Mwathani, o ta ūria Isaia ūria münabii oigire. **24** Na andü acio maareketio nı Afarisai. **25** Magicoka ningi kümüürıa, makimwıra atırı, Rıu-rı, ongorıuo tiwe Kristo, na tiwe Elija, na tiwe münabii ūria-rı, ükibatıthagia andü nı ündü kı? **26** Nake Johana akimacokeria, akiuga, Nıi mbatıthanagia na maı: o gükü kwanyu nıkürüngıı mündü mutoıl, **27** ūria ugıükä thutha wakwa, itaigaine nıi njohore mükwa wa kıratı gıake. **28** Maündü macio mekiırıuo Bıthania mürımo ūria wa Jordani, o kúu Johana aarı kübatiıhanıa.

29 Müthenya üyü üngı aktiona Jesu agıfüka arorete kırıf we, akiuga atırı, Onei Gatırume ka Ngai, karia ga gütwara mechia ma kirindi! **30** Üyü nowe ndoigire, atı, Thutha wakwa nıgıükä mündü ugılıte mbere yakwa, nı gükörüo aarı kuo mbere yakwa. **31** Na ndiamüül o na nıi; indı nıguo agıükire Isıraeli, nıko ndokire ngıbatıthagia andü na maı. **32** O nake Johana akiheana ūira, akiuga, Nınyonetı Roho agıükırıka akiuma Igırı

- 1** Kiám 1:1;
- 1** Joh 1:1, 2;
- 1** Kük 19:13.
- 2** Kol 1:17.
- 3** Thab 33:6;
- 3** Kol 1:16;
- 3** Ahıb 1:2.
- 4** Joh 5:26.
- 4** Joh 3:19.
- 5** Luk 1:13-17,
- 5** 76, 77;
- 5** Mat 3:1;
- 5** Joh 1:4.
- 7** Joh 3:26.
- 8** Joh 1:20, 34.
- 9** 1 Joh 2:8.
- 10** 1 Kor 8:6.
- 11** Mat 21:38.
- 12** 1 Joh 3:1;
- 12** Gal 3:26.
- 13** Joh 3:5, 6.
- 14** Rom 1:3;
- 14** Gal 4:45
- 14** 2 Pet 1:16, 17.
- 15** Joh 1:27, 30;
- 15** Mat 3:11.
- 16** Ef 1:23;
- 16** Kol 1:19.
- 17** Tham 20:1,
- 17** 22;
- 18** Rom 6:14.
- 18** Joh 6:46;
- 18** 1 Tim 6:16;
- 18** 1 Joh 4:12;
- 18** Mat 11:27;
- 18** Luk 20:22.
- 19** Luk 3:15.
- 20** Atüm 13:25.
- 21** Mal 4:5;
- 21** Güçok 18:15.
- 23** Isa 40:3;
- 23** Mat 3:3;
- 23** Mar 1:3;
- 23** Luk 3:4.
- 25** Mat 21:25.
- 26** Mat 3:11;
- 26** Mar 1:7, 8.
- 27** Atüm 13:25.
- 28** Mat 3:6.
- 29** Joh 1:36;
- 29** Isa 53:7;
- 29** 1 Joh 3:5.
- 30** Joh 1:15, 27.
- 31** Luk 1:17, 76,
- 31** 77.
- 32** Mat 3:16;
- 32** Mar 1:10;
- 32** Luk 3:22.

- ³³ Luk 3:2; Mat 3:16.
- ahaana ta ndutura, agiikara igürü riake. ³³ Na ndiakimüüi o na ni; indi üria wandekeirie ngabatithanie na mai, we niaanjirire atiri, Üria ukona Roho agiikürükirira agaikara igürü riake, ücio niwe übatithanagia na Roho Müttheru. ³⁴ Na ninyonete na ngoimbüra ati üyü nowe Mürü wa Ngai.
- ³⁴ Mat 3:17.
- ³⁵ Ningi müthenya üyü üngi Johana agikorü arüngi, me na arutwo ake eri; ³⁶ agicüthiriria Jesu agiceera, akiuga, Onei Gatürümre ka Ngai! ³⁷ Na arutwo acio eri nimaagine üguo aaria, magikirümirira Jesu. ³⁸ Nake Jesu akihüguka, akimona mamuumite thutha, akimoria, Ni atia mükwenda? Nao makimwira atiri, Rabii (üguo naguo wataräro nü ta kuuga, Mürutanji), üraaraga kü? ³⁹ Akimera, Ükai; nimukuona. Magigithii makiona küria aaraaraga; na magiikara nake müthenya ücio: kwari ta thaa ikümi. ⁴⁰ Andü acio eri maaagine Johana aaria na makimürümirira, ümwe nü Andarea, mürü wa nyina na Simoni Petero. ⁴¹ We akiamba gükora mürü wa nyina Simoni, akimwira atiri, Türi kuona Mesia (nario riitwa riu riataärö, ni atiri, Kristo). ⁴² Akimütwara kwí Jesu. Nake Jesu akimüroora, akiuga atiriri, Wee tiwe Simoni, mürü wa Jona? ügütuwo Kefa (riu nario riataärö, ni Petero; na noguo Ihiga).
- ⁴⁰⁻⁴² Mat 4:18-
22;
Mar 1:16-20;
Luk 5:2-11.
- ⁴¹ Joh 4:25;
Thab 2:2;
Dan 9:25.
- ⁴² Mat 16:18;
Mar 3:16;
1 Kor 1:12.
- ⁴³ Mar 2:14.
- ⁴⁴ Joh 1:21.
- ⁴⁵ Luk 24:27;
Güçok 18:18;
Jer 3:25;
Ezek 34:23.
- ⁴⁶ Joh 7:41, 52.
- ⁴⁷ Thab 73:1;
32:2.
- ⁴⁸ Joh 2:25.
- ⁴⁹ Mat 14:33;
16:16;
Joh 6:69;
11:27; 12:13.
- ⁵⁰ Kiam 28:12;
Mat 4:11;
Mar 1:13.
- ¹ Joh 1:29, 35,
43.
- ⁴ Joh 19:26; 7:8,
30.
- ⁶ Mar 7:3, 4.
- ² NINGI müthenya wa gatatü gükigia na kihikanio kündü gwitago
Kana ya Galili, nake nyina wa Jesu aari ho; ³ o na Jesu nake nietirü, na arutwo ake, mathii kihikanio kiu. ⁴ Nayo ndibei yaaga kümäigana, nyina wa Jesu akimwira atiri, Matirü na ndibei. ⁵ Nake Jesu akimwira, Mütumia üyü, ühoro nü ürikü witü nawe? Ihinda riakwa ritiri rirakinya. ⁶ Nyina agikilira ndungata atiri, O üria ekümwira, ikai guo. ⁷ Na riri, kwari ndigithü ithathatü cia mahiga ciaigitwo kuo nü ündü wa mitugo ya Ayahudi ya gwitheria, imwe no güthirira mai ma mütüngi üria münene maita meri kana matatü. ⁸ Nake Jesu akimera atiri, Iyüriai ndigithü icio mai. Magigiciiyüra o riita. ⁹ Agicoka akimera atiri, Riu tahiai, mütwarire mütabania wa iruga. Nao makimütwarira. ¹⁰ Mütabania wa iruga nake aacama mai macio matukite ndibei, na ndamenye haria yumite (indi ndungata iria ciatahite mai, cio niciamenyaga), ücio mütabania wa iruga agiita mühikania, ¹¹ akimwira atiri, Mündü aambaga küruta ndibei iria njega; na andü maarikia künuya muno, akaruta iria itari njega muno; wee-ri, tükügite ndibei iria njega ükamiruta riu. ¹² Jesu niekire üguo kuu Kana ya Galili, akiambiriria ciama ciake, agikionania ünene wake; nao arutwo ake makiya kümwihoa.
- ¹² Mat 4:13;
13:55;
Joh 7:3.
- ¹² Thutha ücio agitherera Kaperinaumu, we, na nyina, na ariü a nyina, na arutwo ake; na magiikara kuo tutükü tütarü üngi.

¹³ Na riri, Bathaka ya Ayahudi niyatuite gükinya, nake Jesu akilambata Jerusalemu. ¹⁴ Na kūu hekarū-ini agikora andū aria mendagia ng'ombe na ng'ondu na ndutura, o na aria maaküüranagiria andū mbia maikaire thi kuo: ¹⁵ agithondeka mūcarica na mikanda, akimarutürüra kūu hekarū othe, o na ng'ondu na ng'ombe; o nacio mbeca cia aria maa hunjithagia mbia agicita thi, na akgüithia metha ciao; ¹⁶ aküra aria mendagia ndutura atiri, Umiai ici gükü; tigai gütua nyümبا ya Awa nyümبا ya thogora. ¹⁷ Nao arutwo ake makiririkana ati ní haandike atiri, Ni kiyo kíria ndi nakio kia nyümبا yaku gikandia. ¹⁸ Nao Ayahudi magigicokia makimwira atiri, Riu-ri, tondū üreka maündü maya-ri, kímenyithia ní kírikü ügütuonia? ¹⁹ Nake Jesu agicokia ühoro akimera, Thariai hekarū ino, na mithenya itatū ningamicokia igürü. ²⁰ Nao Ayahudi magikiuga atiri, Nyümبا inori, ininite miaka mirongo ina na itandatū igiakwo, nawe gitih ükamicokia igürü mithenya itatū iriike? ²¹ No we ní hekarū ya mwiri wake aagwetaga. ²² Na tondū ücio aarikia kürüükio akoima kwi aria akuü, arutwo ake magiki-rikana ati nioigire üguo; magigüütikia ühoro üria mwandike, o na kiugo kiu Jesu oigire.

²³ Na riri, hindī io aari kūu Jerusalemu Bathaka-ini hingo ya giathī, andū aingi makilya kwihoka riitwa riate mona ciama ciakte iria ekaga. ²⁴ No Jesu we ndaigana kwihoka ühoro wao, ní gükorüo nioi andū othe, ²⁵ na tondū ndaabataragio ní kuumbürirüo ühoro wa mündü; amu we mwene nioi ngoro ciao.

3 NA riri, kwari mündü wa thiritü ya Afarisai, wetagwo Nikodemo, na aari münene wa Ayahudi. ² Ücio agithii kwi Jesu ütukü, akimwira, Rabii, nitüü wee üri mürutani uumite kwi Ngai; amu gütirü mündü üngihota gwika ciama ici wikaga, Ngai atari nake. ³ Nake Jesu agicokia akimwira, Ndakwira atiri, o ma, ma, Mündü aaga güciarüo ringi, ndangihota kuona üthamaki wa Ngai. ⁴ Nake Nikodemo akimüüria atiri, Mündü ahote atia güciarüo e mükürü? Aahota gütanya nda ya nyina hingo ya keri, aciarüo? ⁵ Nake Jesu agicokia atiriri, Ndakwira o ma, ma, Mündü aaga güciarüo ni mai o na Roho, ndangihota gütanya üthamaki-ini wa Ngai. ⁶ Kiria giciaritwo ni mwiri no mwiri, na kíria giciaritwo ni Roho ni roho. ⁷ Tiga kügega ní ündü ndakwira, No müciarirüo ringi. ⁸ Ruhuho rühurutaga o kúria rükwenda, nawe ükaigua rükigamba, no ndüüü kúria ruumaga na kúria rüthiaga; na noguo ühoro wa mündü o wothe üciaritwo ni Roho. ⁹ Nake Nikodemo agicokia akimüüria, Maündü macio mahoteke atia? ¹⁰ Nake Jesu akimückeria akimwira atiri, Githi üri mürutani wa Israeli, na ndüküigua maündü macio? ¹¹ Ndakwira atiriri, o ma, ma, Twaragia üria tüüi, na tukoimbura üria twioneire; na inyui mükarega üira witü. ¹² Ndakimwira maündü ma gükü thi, na mwaaga gwitikia, mwetikia atia ingimwira maündü ma na Igürü? ¹³ Na gütirü mündü üri aambata Igürü, tiga o üria waikürükire akiuma Igürü, niwe Mürü wa mündü, o üria ütütüraga Igürü. ¹⁴ Na ta üria Musa aahaicirio nyamü-ya-thi igürü werü-ini, noguo Mürü wa mündü e na bata ahaicio igürü: ¹⁵ ni getha mündü o wothe witikitie agie muoyo wa tene na tene thiini wake we.

¹⁶ Amu Ngai, tondū wa üria endete kirindi già gükü thi, niaarutire Mürü wake wa mümwe, ni getha mündü o wothe ümwihiokete ndakore, no agie muoyo wa tene na tene. ¹⁷ Amu Ngai ndaatümire Mürü thi acirithie kirindi, tiga kirindi kihonoke ní ündü wake. ¹⁸ Üria ümwihiokete ti wa gücirthio; üria nake ütamwihiokete niarikitie gücirthio tene agagituwo mwihia, ni ündü ndehokete riitwa ria Mürü wa Ngai wa mümwe. ¹⁹ Na gitümi già gütuo üguo ní atiri, ati ütheri niüükite thi, nao andū nimendire nduma mbere ya ütheri; ni ündü mawiko mao maari moru. ²⁰ Amu-ri, mündü o wothe wíkaga üuru niathüire ütheri, na ndokaga ütheri-ini,

- ¹³ Joh 11:55; Tham 12:1-27.
- ¹⁴⁻¹⁶ Mat 21:12; Mar 11:15-17; Luk 19:45, 46.
- ¹⁶ Luk 2:49.

- ¹⁷ Thab 69:9.
- ¹⁸ Mat 12:38; 21:23; Joh 6:30.
- ¹⁹ Mat 26:61; 27:40.

- ²¹ 1 Kor 6:19.
- ²² Joh 12:16; 20:9; Thab 16:10.
- ²³ Joh 6:14.
- ²⁴ Joh 5:42.
- ²⁵ Mar 2:8.

- ¹ Joh 7:50; 19:39.
- ² Mat 22:16; Atum 10:38.
- ³ Mat 18:3; Joh 1:13; 1 Pet 1:23.

- ⁵ Ezek 36:25-27; Ef 5:26; Tit 3:5.
- ⁶ Joh 1:13; 1 Kor 15:50.
- ⁸ Koh 1x:5; Ezek 37:9.

- ¹¹ Joh 3:32.
- ¹² Luk 22:67.
- ¹³ Thim 30:4; Ef 4:9.
- ¹⁴ Ndar 21:8, 9; Joh 12:32.

- ¹⁶ Rom 5:8; 8:32; Ef 2:4, 5; 1 Joh 4:9, 10.
- ¹⁷ Joh 8:15; 12:47; Luk 19:10.
- ¹⁸ Joh 3:36; 5:24; Mar 16:16.
- ¹⁹ Joh 1:5, 9-11; 12:48.
- ²⁰ Ayub 34:13; Ef 5:13.

cilko ciake itikae kuumbuka. ²¹ Nake ūria wikaga maündū maria ma ma niokaga utheri-ini, níguo cilko ciake cionekane, imenyeka ati ciikitwo me na Ngai.

²² Joh 4:1, 2.

²⁴ Mat 4:12;
^{14:3;}

²⁵ Joh 2:6.

²⁶ Joh 1:26-34.

²⁷ 1 Kor 4:7;
Ahib 5:4.

²⁸ Joh 1:20, 23,
^{27;}
Mar 1:2;
Luk 1:17.

²⁹ Mat 9:15;
^{22:2.}

³⁰ Mat 3:11.

³¹ Joh 8:23.

³² Joh 3:11; 1:11.

³³ 1 Joh 5:10.

³⁵ Joh 5:20; 17:2;
Mat 11:27.

³⁶ Joh 5:18;
1 Joh 5:12.

²² Thutha wa maündū macio Jesu agithii na arutwo ake büruri wa Judea; agiikara nao kuo, na akabatithanagia. ²³ Johana nake ni hingo aabatithanagia kündū gwttagwo Ainoni, gukuhi na Salimu, tondū kuu kwari mai maingi: nao andū magokaga kuo, makabatithio. ²⁴ Amu hindi io Johana ndaakinyite güikio korokoro. ²⁵ Tondū wa ühoro ücio arutwo a Johana magikigia ngarari na Müyahudi ümwe ha ühoro wa mitugo yao iria ya witheria. ²⁶ Magigithii kuri Johana, makimwira atiri, Rabii, mündū ūria inwarí nake mürimo ūria wa Jorodani, ūria wee woimbürire ühoro wake-ri, anga riu ücio ti kubatithania arabatithania, na andū othe magathii kuri we? ²⁷ Nake Johana agicokia akiuga atiri, Mündū ndari ündū angihota kügia naguo ataheere-iriu Iguru. ²⁸ Inyui inyuene müri aira a künjugira ati nindoigire, Ni ti ni Kristo, no riri, ngiuga ati ni kükrekio ndeketio njuke mbere yake. ²⁹ Mwe-ne mühiki ni mühikania; indi-ri, mürata wa mühikania, ūria ümürüga-miriire na akaigua akiaria, niegukena müno ni ündū wa mügambo wa mühikania; tondū ücio gikeno kiria ni ndi nakio ni hindi kiaiganira. ³⁰ We no akirie küneneha na nii künysiha.

³¹ Üria uumite Iguru e iguru ria aria ang'i othe; ūria wa gükü thi no wa thi, na aaragia maündū ma na gükü thi: ūria uumite Iguru e iguru ria aria ang'i othe. ³² Maündū maria aanona na maria aanaigua, nimo oimbüraga ühoro wamo; na gütiri mündū ügwitikira ūria wake. ³³ Üria witikirite ūria wake niekirkite ühoro üyü mühüri, ati Ngai ni wa ma. ³⁴ Amu-ri, ūria üreketo ni Ngai niaaragia ciugo cia Ngai, amu Ngai ndaheanaga Roho akigeraga. ³⁵ Ithe nienda Müriü, agakineana maündū mothe akmekira guoko-ini gwake. ³⁶ Üria wihekote Müriü e na muoyo wa tene na tene; nake ūria üregete küigua Müriü, we ndakona muoyo; egütüura o arakariiruo ni Ngai.

¹ Joh 3:22, 26.

⁴ Luk 9:52.
⁵ Kiam 48:22;
Josh 24:32.

⁹ Luk 9:53.

¹⁰ Jer 2:13;
^{17:13;}
Joh 7:38;
Kug 21:6.

¹² Joh 8:53.

^{13, 14} Joh 6:35,
^{51, 58; 7:37-}
^{39.}

4 RIRIA Mwathani aakimenyire ati Afarisai nimaiguite ati Jesu niaagiaga arutwo aingi kwi Johana o na akamabatithia ² (no ti Jesu we mwene wabatithanagia, ni arutwo ake), ³ hindi io akiuma Judea, agicoka ringi Galili. ⁴ Na no kinya atuikanie büruri wa Samaria. ⁵ Agigikinya itüüra ria Samaria riittagwo Sukaru, rii gukuhi na githaka kiria Jakubu aaheire müriü Jusufu; ⁶ na nikuo githima kiari, kiria kia Jakubu. Nake Jesu agigükira thi githima-ini kiu, o üguo aatarii, ni künoga ni güthii. Kwari ta thaa thita. ⁷ Na mütumia wa kiu Samaria agiuka gütaha mai; nake Jesu akimwira atiri, 'He mai 'nyue. ⁸ Ni gükorüo arutwo ake nimaathiite itüüra-ini thiini küküra irio. ⁹ Nake mütumia ücio wa Samaria agiki-müuria atiri, Ni atia tondū wa'hoja mai, ükirü Müyahudi, na nii ndi mütumia wa Samaria? (Amu Ayahudi matitonaye na andū a Samaria.) ¹⁰ Nake Jesu agicokia akimwira atiri, Üngiri kümunya kiria kheanagwo ni Ngai, na ükamenya üyü nü ürakwira 'He mai 'nyue, niwe üngiamühoya, nake niangiakühe mai me muoyo. ¹¹ Nake mütumia akimwira, Müthuri üyü, wee ndüri na kindü già gütaha nakio, nario irima ni iriku; ükirutite kü mai macio me muoyo? ¹² Anga ūri münene gwi ithe witü Jakubu, ūria watüheire irima riri, na agitüüra anyuaga mai mario we mwene, o na ariü ake, na mahiü make? ¹³ Nake Jesu agicokia akimwira atiri, Mündū o wothe ünyuite mai maya niaricoka küngota ringi; ¹⁴ no riri, mündū o wothe ünyuite mai maria ngamühe nii, ndari hingo akanyota, o ri, o ri; mai maria ngamühe nii magatuika githima kia mai thiini wake già gütherü-kaga gikirchage muoyo wa tene na tene. ¹⁵ Mütumia akimwira atiri, Müthuri üyü, ta 'he mai macio, ndigage küngota, na ndigage güüka o gükü gütaha.

¹⁶ Nake Jesu akimwira, Thii, ügete mūthuriguo, mūuke nake. ¹⁷ Mütumia agicokia akimwira atiri, Ndiri na mūthuri wakwa ni. Nake Jesu akimwira atiriri, Niwoiga wega woiga ndüri na mūthuri waku; ¹⁸ amu wanagia na athuri aku atano, na üria mwi nake riu ti mūthuriguo; üguo üri kuuga ma. ¹⁹ Nake mütumia akimwira atiri, Mūthuri üy, nindona wi münabii. ²⁰ Riu-ri, maithe maitü maahoyagira Ngai kirima giki; na inyui muugaga ati Jerusalemu nokuo andü maagiriiruo ni kühoyagira. ²¹ Nake Jesu akimwira atiriri, Mütumia üy, itikia üguo ngükwira: atiri, kwi hingo iroka mütakahoyagira Ithe witü kirima giki, kana o Jerusalemu. ²² Inyui mühoyaga üria mütoi; ithui tühoyaga üria tüü, amu-ri, ühonokio ni wa kuuma kuri Ayahudi. ²³ No kai kwi hingo iroka, o na riu no nginyu, aria ahoi kuna makahoyaga Ithe witü na roho na mamühoyage na ma, amu ni ta acio Ithe witü acaragia matuike a kümühoyaga. ²⁴ Ngai ni roho, nao aria mamühoyaga, no mahoyage na roho na mahoyage na ma. ²⁵ Nake mütumia akimwira atiri, Ninjüi Mesia niagoka (üria witagwo Kristo); we oka, niagatwira maündü mothe wega. ²⁶ Jesu akimwira atiri, Ni ngükwariria, ni nii ücio.

²⁷ Gwakinaya hau, arutwo ake magiuka; magikigega maakora akiaria na mündü-wa-nja; no gütiri woririe, Ükwendaga k? kana akiuria, Mükwarigia nake niki? ²⁸ Nake mütumia agigítiga ndigitü yake, agithii agítonya itüüra, akiira andü, ²⁹ Ükai, mükone mündü wanjira maündü makwa mothe o maria ndaneka! niangigitika niwe Kristo hihi? ³⁰ Nao makiumagara, makigwata güthii kuri we.

³¹ Müira wa moke, arutwo ni kümuringiriria maamuringiriria arie, makiuga, Rabii, ndürie irio. ³² Nowe akimera atiriri, Ndí na irio cia küria mütoi ühoro wacio. ³³ Tondü ücio arutwo makiúrania atiri, Kai kwi mündü ümürreheire già küria? ³⁴ Nake Jesu akimera atiriri, Irío ciakwa ni njikage üria ekwenda, üria wandekiric, ngarikie wira wake. ³⁵ Mütuugaga, Gütingairie mieri ina, magetha makinye? Ndamwira atiri, Tiirai maitho, mübare migunda, muone ati o na riu nyceruhite, kügethwo. ³⁶ Üria ügethaga niagwataga mūcara, na agacokaniriria irio cia kühiruo muoyo-ini wa tene na tene, mühandi na mūgethi magikenanire hamwe. ³⁷ Amu niho ühoro ütuikiire wa ma, üria wiragwo, Ümwe ahandaga, na üngi akagetha. ³⁸ Ni ndamütümire mükagethe kiriia mütanogeire; ni angí maanenogia makiruta wira, na inyui mükagetha ni ündü wa wira wao.

³⁹ Na kuu itüüra riú Asamaria aingi makiya kümwhihoka ni ündü wa kiugo kia mütumia ücio, akiugaga atiri, Nianjirire maündü makwa mothe o maria ndaneka. ⁴⁰ Nao Asamaria acio maakinya hari we magikimuringiriria aikare kuu kwao: akinina mithenyia iiri kuo. ⁴¹ Na andü angí aingi kuri acio magüttikia ni ündü wa ciugo ciate; ⁴² magiküura mütumia ücio atiri, Riu tutiitikitie ni ündü wa kwaria gwaku: amu nitwiiguirire, tükamenya üyü ti-itherü niwe Mühonokia wa kirindi.

⁴³ Mithenyia io iiri yathira akiuma kuu agithii Galili. ⁴⁴ Amu Jesu we mwene nioigire ati münabii ndekiriruo kwao. ⁴⁵ Na aakinya Galili, Agalili makimügwata ügeni, ni gükuru nimonete maündü maria mothe ekire e Jerusalemu hindü iria ya giathi, tondü nimaathiite giathi kiu o nao.

⁴⁶ Agigikinya ringi Kana ya Galili, küria aatümiire mai matuike ndibe! Na kuu kwari mündü münene, mürtwe artulariire Kaperinaumu. ⁴⁷ Ücio aaigua ati Jesu nioimite Judea agoka Galili, agithii kuri we, akimühoya atherere akahonie mürüwe, tondü nähüiruo muno. ⁴⁸ Nake Jesu agikimwira atiri, Mwaaga kuona ciama na morirü, mütiri hingo mügetikia.

⁴⁹ Münene ücio akimwira, Mūthuri üy, ndüükü tütherere mwana wakwa atanakua. ⁵⁰ Nake Jesu akimwira atiri, Thii wee; mürüguo e muoyo. Nake mündü ücio agüttikia üguo Jesu aamwirire, agüthiira. ⁵¹ Na e njira agitherera, agitungwo ni ngombo ciate, ikimwira ati mürüwe arí o muoyo.

- ¹⁹ Luk 7:16; Joh 9:17.
- ²⁰ Kiam 12:6, 7; Güçok 12:5; Thab 12:2:1-9.
- ²¹ Zef 2:1:1; Mal 1:1:1.
- ²² 2 Ath 17:29-41; Isa 2:3; Rom 9:4, 5.
- ²⁴ Rom 12:1:1; 2 Kor 3:17.
- ²⁵ Joh 1:4:1; Güçok 18:18.
- ²⁶ Joh 9:35-37; 10:25.

- ²⁷ Joh 4:8.
- ²⁹ Joh 4:17, 18.

- ³⁴ Joh 5:30; 6:38; 17:4.
- ³⁵ Mat 9:37; Luk 10:2.

- ³⁸ Josh 24:13.

- ³⁹ Joh 4:5.

- ⁴² 1 Joh 4:14.

- ⁴⁴ Mat 13:57; Mar 6:45; Luk 4:24.
- ⁴⁵ Joh 2:23.

- ⁴⁶ Joh 2:1, 9.

- ⁴⁷ Luk 7:2.

- ⁴⁸ Joh 2:18; 6:30; 1 Kor 1:22.

⁵³ Atūm 16:31. ⁵² Agigiciuria ni thaai ciigana aatigire kwihiuru. Igikimwira atiri, Ira thaai mūgwanja nirio ühiühu wa mwiri üramütigire. ⁵³ Ithe agikimenya no thaai iria Jesu aramwirire, Mürüguo e muoyo: nake mwene agüitikia, o na andu ake othe. ⁵⁴ Kiu nakio nikio kiama già keri kiria Jesu ekire arikitee kuuma Judea agathii Galili.

5 THUTHA wa maündü macio gükigia na giathii kia Ayahudi, nake Jesu akiambata Jerusalemu.

² Neh 3:1, 32.

² Na riri, kuu Jerusalemu, hakuhi na kihingo kia ng'ondu, kwii na iria riitagwo na Kihibirania atiri, Bethesida, na niriakiriruo ithaku ithano.

³ Na kuu ithaku-ini icio nigwakomaga andu gikundi kinene, aria aruaru, atumumu, na ithua, na aria monjete, [metereire riria mai maritheruka.

⁴ Ni gükoruo gwakinya hingo 'na, kwii muraika waikürükaga agatonya iria riu thiini akojinjuga mai; na hingo io mündü o üria waamba gütoboka kuo mai maarikia kuunjugika niaahonaga mürümü o üria ari naguo.] ⁵ Na haari mündü ümwe watüire na mürümü miaka mirongo itatü na inana. ⁶ Jesu aamuona hau akornii, na amenya ati riu nianinile ihinda inene aruarite üguo, akimüuria atiri, Niukwenda kühonio? ⁷ Nake mündü ücio mürüru akimückeria atiri, Müthuri üyü, nii ndiri na mündü wa kündonyia iria thiini, riria mai mekuunjugika; ngithii ho, mündü üngi agaikürükä mbere yakwa. ⁸ Nake Jesu akimwira atiri, Ükira, woe kibari giaku, witware.

⁹ Na kahinda o kau mündü ücio akihona, akiyoa kibari giaku agüitwara.

Na riri, müthenya ücio kwari gwa thabatü. ¹⁰ Nao Ayahudi magikiira mündü ücio wahonetio atiri, Ümüthi ni gwa thabatü; ndüri na rütha ükuue kibari giaku. ¹¹ Nake akimacokeria atiri, Üria wa'honia, niwe wanjira atiriri, Oya kibari giaku, witware. ¹² Magikimüuria, Mündü ücio nü wakwira, Oya kibari giaku, witware? ¹³ Indi ücio wahonetio agikoruo ndamüü: tondü Jesu niethiiriire, amu handü hau haari kirindi küngi.

¹⁴ Thutha Jesu akimükora hekarü-ini, akimwira atiri, One, riu niwahonio; ndukanacoke kwihiia, ndükae kuona ündü müüru kürü ücio uuma naguo.

¹⁵ Nake mündü ücio agithii, aküra Ayahudi ati ni Jesu ümühonetie. ¹⁶ Na tondü wa ühoro ücio Ayahudi nimaheaga Jesu thina, ni ündü ati niekaga maündü ta macio müthenya wa thabatü. ¹⁷ Nake Jesu aamacokeirie ühoro atiri, Awa nginya riu atüire o arutaga wira, o na nii nindutaga. ¹⁸ Na tondü wa ühoro ücio Ayahudi magicaria njira makiria mamüürage, ni ündü to kühingüra ahingüraga mühingo wa thabatü, no ningi nietaga Ngai Ithe wake mwene, akeiganania na Ngai.

¹⁹ Tondü ücio Jesu agicokia ühoro akimera, Ndamwira atiri, o ma, ma, Müriü ndangihota gwika ündü eirite we mwene, tiga üria onaga Ithe agüika; ni gükoruo maündü o maria we ekaga, nomo Müriü nake ekaga o ündü ümwe. ²⁰ Ni gükoruo Ithe nienda Müriü, akamuonagia maündü mothe we mwene ekaga; na niakamuonia ciiko nene kürü ici, inyui mügege. ²¹ Amuri, o ta üria Ithe okiragia aria akuü akamekira muoyo, noguo Müriü nake ekagira andu muoyo, o aria ekwenda gwikira. ²² Amu-ri, Ithe ningi ndari mündü atuagira cira; ütui wotho wa cira-ri, nianengerete Müriü, ²³ ni getha andu othe mekirire Müriü, o ta üria mekirire Ithe. Üria ütekirire Müriü ndekirire Ithe üria wamürekirie. ²⁴ Ndamwira atiriri, o ma, ma, Mündü üiguite uuge wakwa na agetikia üria wandekirie, e na muoyo wa tene na tene, na ti wa gücirthio; nlarikitie kuuma gikuü-ini agatonya muoyo-ini. ²⁵ Ndamwira atiri, o ma, ma, Kwii hingo iroka, o na riu no nginyu, andu aria akuü makaigua mügambo wa Mürü wa Ngai; na aria meküigua magie na muoyo. ²⁶ Amu-ri, o ta üria Ithe e na muoyo thiini wake mwene, noguo aaheire Müriü o nake muoyo agie naguo thiini wake mwene; ²⁷ na akimühe hinxa atuagire andu cira, tondü niwe Mürü wa mündü. ²⁸ Müti-kagege ni ühoro ücio; amu kwii hingo iroka aria othe me thiini wa mbirira

8, 9 Mat 9:6, 7.

9 Joh 9:14.

10 Neh 13:15;

Jer 17:21, 22;

Luk 6:2.

14 Joh 8:11.

16 Mat 12:14;
Joh 7:23; 9:16.

17 Joh 9:4.

18 Joh 7:1; 10:33;
Filip 2:6.

19 Joh 5:30.

20 Joh 3:35.

21 Rom 4:17;
Joh 11:25.

22 Dan 7:13, 14;
Atūm 17:31.

23 1 Joh 2:23;
Luk 10:16.

24 Joh 3:16, 18;
8:51;
1 Joh 3:14.

25 Ef 2:5, 6.

26 Joh 6:57; 1:4.

27 Joh 5:22;
Dan 7:13.

28 Joh 11:24.

makaigua mūgambo wake, ²⁹ na moime kuo, aria mekaga wega moimire iriükiro ria muoyo, na aria mekaga üuru moimire iriükiro ria gücirithio.

³⁰ Ndingihota gwika ündü ndiürité nii mwene: üria njiguaga, noguo nduaga; nario itua riakwa ni ria kihooto, ni gükörö ti kwenda gwakwa mwene kümbaragia, no kwenda kwa üria wandekirie. ³¹ Ingikorüo ngiyumbürira ühoro wakwa ni mwene-ri, üira wakwa ndüngitüka wa ma;

³² ndi na üngi uumbüraga ühoro wakwa, na nijjü ati üira üria oimbüraga ühoro wakwa no wa ma. ³³ Inyuí nimwarekaniric kwí Johana, nake ni ühoro-üria-wa-ma oimbürire üira waguo. ³⁴ No riri, üira üria nii njitükagira ti wa mündü; no nindoiga üguo ni getha mukahonoka. ³⁵ We-ri, niwe wari tawa üria wakanite na ükamürika, na inyuí nimwetikirire gükenio ni ütheri wake ihinda. ³⁶ No riri, üira üria ndi naguo ni wi bata kuri ücio wa Johana; ni gükörö mawíra maria Ithe witü a'heete ndute ndikie, o mo maündü macio njikaga-ri, macio nimoimbüraga ühoro wakwa ati ni Ithe witü ündeketie. ³⁷ O nake Ithe witü ücio wandekirie, we mwene nioimbürite ühoro wakwa. Inyuí mütiri mwaigua mūgambo wake, kana mukona üria atarii. ³⁸ O naguo uuge wake üria oigite mütitüraga naguo ngoro-ini cianyu; amu-ri, nimüregete gwitikia üria aarekkirie. ³⁹ Mütitüragia Maandiko-ini, ni ündü mwigeragiria ati mürö onu muyo wa tene na tene thiini wamo; na Maandiko macio nimo moimbürite ühoro wakwa;

⁴⁰ na riri, mütingütikira güüka kuri ni, nigo muone muoyo. ⁴¹ Ti ati nii ndenda kügoocwo ni andü. ⁴² No riri, inyuí nindimüü, ngamenya ati wendo wa Ngai mütirü naguo ngoro thiini. ⁴³ Njükite na riitwa ria Awa, na mütitükitikira, angigoka üngi na riitwa riake mwene, ücio nimükamvitikira. ⁴⁴ Inyuí mwakihota atia gwitikia, mügültikagira kügoocana inyuene, na mütimathage kügoocwo küría kuumaga kwí Ngai üria üri o ümwe wiki? ⁴⁵ Mütigecirie ati ni nii ngamüthitaka gwí Ithe witü; e ho mümüthitaki, na niwe Musa, o üria mwihokete. ⁴⁶ Amu müngütikitie Musa, nií mwanjistikia, tondü ni ühoro wakwa aandikire. ⁴⁷ No riri, akorüo mütitükitie mohoro macio we aandikire, nií ciugo ciakwa mügagiciitikia atia?

6 THUTHA wa maündü macio Jesu akiuma kuu agithii mürimo üria üngi wa iria ria Galili, na norio iria ria Tiberia. ¹ Akirümırirüo ni kirindi kiingi ma, ni ündü nikionaga ciama iria ekaga andü aria arüaru aki-mahonia. ² Nake Jesu akihaica kirima-ini, agüikara thi ho na arutwo ake.

³ Na riri, Bathaka yari hakuhü gükinya, niyo giathi kiria kia Ayahudi.

⁴ Jesu agüitära maitho, ona ati gwí kirindi kiingi gigüüka kuri we, akiüria Filipu atiri, Tükügüra migate kü, andü aya makirie? ⁵ Akimüuria üguo ati amügerie; amu we mwene nioi üria egwika. ⁶ Filipu akimückeria atiri, Migate ya cirangi magana meri ndingimaigana, ati nigo o mündü one kanini. ⁷ Na mürutwo wake ümwe, wetagwo Andarea, mürü wa nyina na Simoni Petero, akimwira atiri, ⁸ Haha he kahii ke na migate itano ya ngano ya cairi, na ciüngüyü igiri; indi türiro tüu-ri, tüküri ki, andü maigana üü?

¹⁰ Nake Jesu akiuga, İrai andü maikare thi. Na riri, handü hau haari na nyeki nyingi. Arüme magigüikara thi, mangihinga ta ngiri ithano.

¹¹ Nake Jesu agikiyyükia migate io, na aarikia gücokeria Ngai ngatho, aki-gaïra andü acio maaikaire thi; o na ciüngüyü nacio o ündü ümwe, akimahé ciigana o üriamekwenda. ¹² Na maahüna, akiüra arutwo ake, Oyai cienyü iria itigarie, gütkore kündü. ¹³ Maglikoya, makiyyüria ciondo iküni na igiri cienyü cia migate io itano ya cairi, iria ciatigirio ni andü acio maari-ire. ¹⁴ Nao andü maakiona kiama kiu aaringire, makiuga atiri, Ti-itherü, üyü niwe münabii üria wa güüka gükü thi.

¹⁵ Nake Jesu aakiona ati nimakirii güüka kümütwara na hinya maka-mütue müthamaki wao, agicoka kirima-ini wiki.

¹⁶ Na gügikinya hwa-iñi, arutwo ake magigüiküruka kinya iria-ini; ¹⁷ ma-

²⁹ Joh 6:40;
Dan 12:2;
Mat 16:27.
³⁰ Joh 5:19; 6:38

³¹ Joh 8:54.

³² Joh 5:36, 37;

¹ Joh 5:9.

³³ Joh 1:19-27.

³⁵ Mat 21:26.

³⁶ ¹ Joh 5:9;
Joh 10:25, 38.

³⁷ Mat 3:17;
Joh 8:18;
Güçök 4:12.

³⁹ Luk 24:27, 44;
² Tim 3:15-

¹⁷;

¹ Pet 1:11.

⁴⁰ Joh 3:19.

⁴¹ Joh 5:34.

⁴³ Joh 1:11;
Mat 24:5.

⁴⁴ Joh 12:43;
Mat 23:5-7.

⁴⁵ Güçök 31:26.

⁴⁶ Güçök 18:15;
Luk 24:27.

⁴⁷ Joh 7:19;
Luk 16:31.

¹⁻¹³ Mat
^{14:13-21;}
^{Mar 6:32-44;}
^{Luk 9:10-17.}

⁴ Joh 2:13;
^{11:55;}
Tham 12:1-
20.

⁵ Joh 1:44.

⁹ ² Ath 4:42;
43.

¹¹ Mat 15:36.

¹⁵ Joh 18:36.
¹⁵⁻²¹ Mat 14:22,
^{23;}
Mar 6:45-51.

gítonya marikabu, makigwata küringa iria makinye Kaperinaumu. Na hindí io nígwatukite, na Jesu ndarí aramacokerera. ¹⁸ Nario iria rikienda kükia makumbí múnó ní ündü wa rühuho rünene rüahuhukanagia. ¹⁹ Na maarikia gütwara marikabu handú haigana ta maio ithatú kana inya-ri, makiona Jesu agíuka agikinyaaga mai igüru agathengerera marikabu; magítigira. ²⁰ Nake akímera atíri, Ni níi; tigai gwítigira. ²¹ Magigíitikira atonye marikabu-iní, na kahinda o kau marikabu igikinya rütere kükmaathiaga.

²² Mütthenya üyü üngi kírindi kíria kiarungii mürimo üria üngi wa iria gíkiona atí kúu gütirari na macua ingi, no imwe iiki, na gíkimenya atí Jesu ndanatonya macua io hamwe na arutwo ake, no arutwo ake nimarathaire oike. ²³ No ningi kwí macua ingi ciokire ciumite Tiberia, igüka gükuhi na kúu maariüüre migate Mwathani aarikia gücokeria Ngai ngatho. ²⁴ Tondu úcio kírindi giakiona atí Jesu ndarí kuo, o na arutwo ake, gítonya macua icio ari kio, gígithii Kaperinaumu gücaria Jesu. ²⁵ Na maamükora mürimo üria, makimüüria, Rabíi, üükire ri gükü?

²⁶ Nake Jesu akimacokeria akiuga, Ndamwira atíri, o ma, ma, Mütikünjragia ní ündü müronire ciama; mükünjaragia ní ündü müräriüre migate, mürahüna. ²⁷ Tigagai gütungatira irio iria ithiraga; tungatagirai irio iria ciikaraga nginya muoyo wa tene na tene, iria Mürü wa mündü akamühe; amu niwe mwikire mühüri ní Ithe, Ngai. ²⁸ Nao magikimüüria atíri, Twikage atia, niguo tütuike ni mawira ma Ngai túrarata? ²⁹ Nake Jesu agicokia akímera, Wira wa Ngai ní ríri, ní mwiroke üria areketie. ³⁰ Magikimüüria atíri, Wee-ri, kímenyithia gíkiri kirkü ürutaga, niguo tuone tügwitikie? Ni ündü ürikü wigaka? ³¹ Maithe maitü ma tene maariaga irio iria cietagwo mana, me werü-ini, o ta üria haandikitwo, atí, Aamaheire mügate umite Igüru marie. ³² Nake Jesu agikímera, Ndamwira atíri, o ma, ma, Ti Musa wamüheire mügate umite Igüru; no ní Awa mümühei mügate umite Igüru üria wa ma. ³³ Amu-ri, mügate wa Ngai no üria üükürükaga umite Igüru, ügekagira kírindi già thi muoyo. ³⁴ Nao magikimwira, Müthuri üyü, tüheage mügate úcio o hingo ciotle. ³⁵ Nake Jesu akímera atíri, Ni níi mügate wa muoyo; mündü üükite kürí níi ndakahüta, na mündü wíi'hokete, níi, ndarí hingo akanyota. ³⁶ Na níndamwirire atí künyoná münyonete na mütiitikie. ³⁷ Aria othe Ithe witü a'heete no magoka kürí níi; na mündü üükite kürí níi ndingimüngata o na atia. ³⁸ Amu-ri, ndiumite Igüru ngoka gwika üria ngwenda níi mwene, no üria ekwenda üria wandekirie. ³⁹ Na üria ekwenda, úcio wandekirie, ni atíri, ni atí aria othe a'heete ndigate o na ümwe, no ndimariükie müthenya wa kürigiriria.

²³ Joh 6:11.

²⁷ Isa 55:2;
Joh 5:36, 37.

²⁹ 1 Joh 3:23.

³⁰ Joh 2:18;
Mar 8:11.

³¹ Tham 16:14,

^{15;}

Neh 9:15;

^{12;} Thab 78:24.

^{32, 33} Joh 6:49,

51.

³⁵ Joh 4:14;
6:48; 7:37.

³⁶ Joh 6:26.

³⁷ Joh 17:6, 9,

^{12;}

Mat 11:28.

³⁸ Joh 4:34; 5:30;

Mat 26:39.

³⁹ Joh 10:28, 29;

^{17:12.}

⁴⁰ Joh 3:15, 16;

^{1:24.}

⁴¹ Joh 6:33, 35.

⁴² Mat 13:55;
Luk 4:22.

⁴⁴ Jer 31:33;

Joh 6:65.

⁴⁵ Isa 54:13;

Jer 31:33, 34.

⁴⁶ Joh 1:18; 7:29.

⁴⁷ Joh 3:16, 36.

⁴⁸ Joh 6:35.

⁴⁹ Joh 6:31, 58.

⁵⁰ Joh 6:33.

⁵¹ Luk 22:19.

⁴¹ Na ríri, Ayahudi magíteta ní ündü wake, ní tondü oigire, Ni níi mügate üria woimire Igüru. ⁴² Makiuha atíri, Üyü anga tote Jesu, mürü wa Jusufu, na ithe na nyina nitúmoi? Ni atia tondü rüu ckuuga, Ninymumite Igüru? ⁴³ Nake Jesu agicokia ühoro, akímera, Tigai gütetanira. ⁴⁴ Gütiri mündü üngihota güüka kürí níi ataguciririo ní Ithe witü üria wandekirie; na níi ningamüriükia müthenya wa kürigiriria. ⁴⁵ Ni haandike atíri maandíko-iní maria ma anabii, Nao othe makarutwo ühoro ní Ngai. Mündü o wothe üiguüriüre ühoro gwí Ithe witü, agakírura-ri, úcio níokaga kürí níi.

⁴⁶ Na ti atí kwí mündü wanona Ithe witü, tiga o üria umite kwí Ngai; úcio níonete Ithe witü. ⁴⁷ Ndamwira atíri, o ma, ma, Mündü üria witikitie e na muoyo wa tene na tene. ⁴⁸ Ni níi mügate wa muoyo. ⁴⁹ Maithe manyu ma tene maarлага irio icio cietagwo mana, me werü-ini, nao nímaakuirc. ⁵⁰ Üyü-ri, niguo mügate üria wa güükürükä umite Igüru, niguo mündü aürie, aage gükanakua. ⁵¹ Ni níi mügate üria waikürükire umite

Igūrū, wi muoyo; mündū aaria mügate üyū, agatüura tene na tene; na mügate üria ngakiruta ni mwirī wakwa, ndiürute ni ündū wa muoyo wa kirindi.

⁵² Tondū wa ühoro ücio Ayahudi makirika gükararania o ene, makorania atiri, Mündū üyū ahote atia gütuhe mwirī wake türie? ⁵³ Nake Jesu agikimera, Ndamwira atiri, o ma, ma, Mwaaga kūria mwirī wa Mūrū wa mündū na münyue thakame yake, mütiri na muoyo thiini wanyu. ⁵⁴ Üria üriaga mwirī wakwa na akanyua thakame yakwa-ri, e na muoyo wa tene na tene; na níngamüriükia müthenya wa kūrigiriria. ⁵⁵ Amu mwirī wakwa ni irio kūna, na thakame yakwa ni già-künya kūna. ⁵⁶ Üria üriaga mwirī wakwa na akanyua thakame yakwa-ri, aikaraga thiini wakwa, na nii ngaikara thiini wake. ⁵⁷ Ta üria Ithe witū üria wi muoyo aandekirie, na nii ngagia muoyo ni ündū wa Ithe witū, noguo mündū üria nake ündiaga arigia muoyo ni ündū wakwa. ⁵⁸ Ücio níguo mügate üria waikürükire uumite Igūrū; ti ta üria maithe manyu maariaga, na magikua; üria üriaga mügate ücio-ri, agatüura tene na tene. ⁵⁹ Maündū macio aamoigire e thunagogi, akirutana kūu Kaperinauma.

⁶⁰ Arutwo ake aingi maaiuga ndeto icio, magikiuga atiri, Ühoro ücio wi hinya; nū üngihota kūüiga? ⁶¹ Nake Jesu, tondū nioi na ngoro ati arutwo ake nimarateta ni ündū waguo, akimera, Githi ühoro ücio ügütüma mühingwo? ⁶² I, müngikiona Mūrū wa mündū akilambata kūria aari mbere? ⁶³ Roho-ri, níguo wilkanagira muoyo; mwirī ndüri üguni; ndeto icio ndamühe nicio roho na nicio muoyo. ⁶⁴ No riri, inyuí kūri amwe matewitikia. Amu gwata kiambiliria, Jesu niaamenyaga aria matetikitie, na üria ükamükunyanira anyitwo. ⁶⁵ Agicoka akiuga atiriri, Nikio ndimwirire, ati, Gütiri mündū üngihota güüka kūri nii atari mwendithie ni Ithe witū.

⁶⁶ Maaiuga ühoro ücio, arutwo ake aingi makihündüka, magitiga gücoka güthii nake. ⁶⁷ Tondū ücio Jesu akiüria aria ikumi na eri atiriri, Mükwenda güthii, o na inyui? ⁶⁸ Nake Simoni Petero akimückeria atiri, Mwathani, tükithii kūri ü? Wee wi na ndeto cia muoyo wa tene na tene. ⁶⁹ Na ithui nítwitikitie, tükamenya niwe Üria Mütheru wa Ngai. ⁷⁰ Nake Jesu akimückeria atiri, Anga ndiamüthurire inyuí ikumi na eri? na ümwe nii wa mückanani. ⁷¹ Na ücio aagwetaga ni Judasi wa Simoni Müsisikariota, ni gükorüo niwe ükamükunyanira anyitwo, na aari wa acio ikumi na eri.

7 NA thutha ücio Jesu agikara o agicerangaga büruri wa Galili; amu ndangitikira güceera Judea, ni gükorüo Ayahudi nimendaga kümüüraga.

² Na atiriri, giathi kia Ayahudi, kīria gitagwo Giathī già Gwaka Ithūnū, gitigia gükinya. ³ Nao ariū a nyina magikimwira atiri, Uma gükü üthii Judea, níguo arutwo aki o nao makone maündū maku maria wíkaga.

⁴ Tondū gütiri mündū wíkaga ündū na hito akidendaga amenyekane we mwene. Korüo níwikaga maündū macio-ri, wionanie gwí kirindi. ⁵ Amurī, o nao ariū a nyina matiamwihokete. ⁶ Nake Jesu agikimera atiri, Ihinda riakwa ti ikinyu; inyuí-ri, mütiri ihinda ritamwagirire. ⁷ Inyuí, kirindi gitingihota kümüüthüura; indi nii nígi'thüüríte, ni ündū nínyumbürraga ühoro wakio, ati ciiko ciakio ni njüru. ⁸ Ambatai inyuí, müthii giathī; nii ndigüthii giathi gíki riu; ni gütüra hingo yakwa ndirī irahinga.

⁹ Na aarikia küméra üguo, aglikara o kūu Galili.

¹⁰ No riri, ariū a nyina maarikia güthii kwambata giathī, agicoka akimbata o nake, na ndaigana güthii akimenyagwo; aathiire ta egüthii na hito.

¹¹ Nao Ayahudi magikimücaria kūu giathī-ini, makiüragia, E ha? ¹² Na níkwang'ung'uanagwo mūno kirindi-ini ni ündū wake; andū amwe makoiga, Ni mündū mwega; angī makoiga, Aca, tiguo, ni kühütitia ekühütitia kirindi. ¹³ No gütiri mündū waaragia ühoro wake caū, ni gwitigra

⁵² Joh 6:60.

⁵⁴ Joh 6:40.

⁵⁶ Joh 15:43;
¹ Joh 3:24.

⁵⁷ Joh 5:26.

⁵⁸ Joh 6:31, 33,
49.

⁶² Joh 3:13;
17:55.

⁶³ 2 Kor 3:6;
Joh 6:68.

⁶⁴ Joh 13:11.

⁶⁵ Joh 6:44.

⁶⁸ Joh 6:63.

⁶⁹ Joh 1:49;
11:27;

Mat 14:33;
16:16.

⁷¹ Joh 13:2, 26,
27.

¹ Joh 5:18.

² Alaw 23:34.

³ Mat 12:46;
Atüm 1:14.

⁵ Mat 13:57.

⁶ Joh 2:4; 7:8;
30.

⁷ Joh 15:18.

⁸ Joh 2:4.

¹¹ Joh 11:56.

¹² Joh 7:40-43.

¹³ Joh 9:22;
12:42.

- ¹⁴ No rīrī, gwakinya hingo ya giāthī gatagati, Jesu akiambata agikinya hekarū-ini, akigwata kūrutana. ¹⁵ Nao Ayahudi magikigega, makiūria atīri, Mündū üyū amenyeire marūa kū, atakiri aarutwo? ¹⁶ Nake Jesu agikimacokeria, akiuga atirī, Ühoro üria ndutanaga ti wakwa; nī wa üria wandeckirie. ¹⁷ Mündū enda gwikaga üria ücio endaga, niarimenya ühoro, kana nī wa Ngai, kana njaragia wa ngoro yakwa mwene. ¹⁸ Üria waragia ühoro wa ngoro yake mwene endete o egoocithie we mwene; indi üria wendete kūgoocithia üria wamürekirie, ücio nī wa ma, na ndari na wogomo ngoro-ini yake. ¹⁹ Githī Musa ndaaumūheire watho, na inyui gütirī üiguaga watho ücio? Mükwenda künjüraga nī ündū kī? ²⁰ Nakio kirindi gigicokia atīri, Wi na ndaimono! nū ükwenda gükūuraga? ²¹ Nake Jesu agicokia akiimera atirī, Ndekire ündū ümwe, na inyuothē mügakigega. ²² Rīu-ri, Musa aamūheire kirira kia irua (na ti ati rioimanire na Musa; rioimanire na athuri aria a mbere); na inyui nímuruithagia mündū müthenya wa thabatū. ²³ Akorūo mündū niaruithagio müthenya wa thabatū, nī getha watho wa Musa ndukae kwihio-ri, kai nīi mündakariire nī ündū ndatūmire mündū ahone guothe müthenya wa thabatū? ²⁴ Tigagai gütua cira na mīhaanire; tuagai ituiro rīa kihooto.
- ²⁵ Tondū ücio andū amwe a kū Jerusalemu makiuga atīri, Üyū githi tiwe mekwenda kūrura? ²⁶ Na no ekwaria hatari hito, na matigkūmūria. Nikungigikorūo hihi anene nimirikitie kūmenya ati üyū nowe Kristo? ²⁷ No kai mündū üyū nitūū kūria oimire; indi Kristo-ri, rīria agoka, gütirī mündū ügakorūo oī kūria oimite. ²⁸ Tondū ücio, Jesu akianirira e kū hekarū-ini akirutana, akiuga atīri, Nīmūnūi, o na kūria ndoimire nakuo nimūni; na ndiukite ndiitūmire, indi-ri, üria wandeckirie nī wa ma, na ücio mütimūni. ²⁹ Nīi nindimūni; amu-ri, nyumite kūri we, na niwe wandeckirie. ³⁰ Tondū ücio magikiuga mamūnyite; na gütirī mündū wamütwaririire guoko, nī ündū ihinda rīake ritiarī ikinyu. ³¹ No rīri, kirindi-ini kīu andū aingi makigwata kūmwihoka, na acio moigire atīri, Rīria Kristo agoka-ri, anga niageka ciama nyingi gükira iria mündū üyū ekite? ³² Nao Afarisai nimaiguire kirindi gikig'ung'uanira ühoro wake üguo, nao athinjiri-Ngai aria anene, na Afarisai, makirekia makamūnyite.
- ³³ Joh 13:33; 16:16. ³⁴ Joh 8:21; 13:36.
- ³⁵ Mat 11:27. ³⁶ Joh 8:20; Luk 22:53. ³⁷ Joh 8:30; 10:42; 11:45.
- ³⁸ Alaw 23:36; Isa 55:1; Joh 4:10; 14. ³⁹ Thim 18:4; Isa 58:11. ⁴⁰ Isa 44:3; Joel 2:28; Joh 16:7. ⁴¹ Joh 6:14; Gūcok 18:15.
- ⁴² Joh 1:46; 7:52. ⁴³ Joh 9:16. ⁴⁴ Joh 7:30. ⁴⁵ Joh 7:32. ⁴⁶ Mat 7:28, 29.
- ⁴⁷ Joh 12:42; 1 Kor 1:26.
- ³³ Hindi io Jesu agikiuga atirī, Ndigairie ihinda inyini rīa gūikara na inyui, njoke 'thii kwī üria wandeckirie. ³⁴ Mūkanjaria, mūnjage; na kūu ndi, mütingihota gükinya. ³⁵ Nao Ayahudi magikūrania atīri, Ni na kū mündū üyū agathii ati tūmwage? Anga agathii kwī aria matūire manyaganire kwa Ayunani, akarute Ayunani ühoro? ³⁶ Nī atia kiugo kū oiga, ati, Mūkanjaria, mūnjage; na kūu ndi, mütingihota gükinya?
- ³⁷ Na rīri, müthenya wa kūrikiriria, nīguo müthenya üria mūnene wa gīathi kīu, Jesu nīaarūgamire, akianirira, akiuga atirī, Mündū ünyotii-ri, nīoke kūri nīi, anyue. ³⁸ Üria wīi'hokete nīi, nda-ini yake nikūriumaga nījū cia māi me muoyo, o ta üria Maandiko moigite. ³⁹ Na oiga üguo, nī Roho aagwetaga, üria acio mamwihekete makaheo; nī gükorūo Roho hindī io ndaakinire kūrutwo, tondū Jesu ndaakinire kūgoocithio. ⁴⁰ Andū amwe, māaiguwa ühoro ücio, magikiuga atīri, Ti-itherū üyū nowe mūnabii üria. ⁴¹ Angi makiuga, Üyū niwe Kristo. Angi nao makiuga atīri, Ati atīa, kai Kristo akirī wa kuuma Galili? ⁴² Githī Maandiko matiugite ati Kristo agoka ari wa rūciaro rūa Daudi, na oime Bethilehemu, mūci üria Daudi aatuire? ⁴³ Kirindi gigikiamūkana nī ündū wake. ⁴⁴ Na amwe nīmendaga kūmūnyita; no gütirī mündū wakimütwaririire moko.
- ⁴⁵ Tondū wa üguo-ri, makanga magikoka kūri athinjiri-Ngai aria anene na Afarisai; nao makimoria, Mwagire kūmūrehe nīki? ⁴⁶ Makanga magikoka atīri, Gütirī mündū üri aaria ta ücio. ⁴⁷ Afarisai magikimacokeria atīri, Inyui na inyui anga mūri kūhitithio? ⁴⁸ Anene-ri, gükirī wihekete

uhoro wake, kana Afarisai? ⁴⁹ Kirindi kiu gitoi watho ni kigwate ni kirumi! ⁵⁰ Nake Nikodemo (uria wathiite kuri we riria ringi, na aari wao), akimoria atiri, ⁵¹ Watho witu githi niutumaga mündü atuiruo cira, ataambite kūiguwo we mwene, akamenye ka ūria ekaga? ⁵² Magicokia makimwira, O nawe anga ūri wa Galili? Tuaria, wone Galili gütiumaga münabii.

8 ^[53] Makiinuka, mündü gwake, mündü gwake. ¹ No riri, Jesu we agithii kirimia kia Mitamaiyü. ² Ningi rücinî tene agicoka o hekarü-ini, na andü othe magithii kuri we; nake agikara thi, akigwata kumaruta uhoro. ³ Nao aandiki-marua na Afarisai makirehe mütumia wanyitiruo agitharia, na marikia kümürügamia gatagati-ini, ⁴ makimwira atirir, Mürutan, mündü muka üyü aanyitwo o agitharia. ⁵ Riu-ri, watho-ini, Musa aawtirire tühüre aka ta acio na mahiga nyuguto tūmorage: wee ügukiuga atia uhoro wake? ⁶ Na moigire üguo mamügerie, mone ündü wa kümüthitakira. Nake Jesu akiinamirira, akigwata kwandika thi na kiara. ⁷ Ningi maakirümaniria kümüuria, agütiira, akimera atiri, Inyui ūria ütarí ehia-ri, niakiambe amükirie ihiga. ⁸ Agicoka o kuiinamirira, akiandika thi na kiara. ⁹ Nao, maaigua üguo, makigwata kuumia ümwe ümwe, marutitie hari aria aküru, o nginya ūria wa kürigiriria; Jesu agitigwo wiki, na mütumia arüngi o hau gatagati. ¹⁰ Nake Jesu agütiira, akimüuria atiri, Me ha, mütumia üy? Anga gütiri mündü wagütuira? ¹¹ Nake akiuga, Gütiri, müthuri üy. Nake Jesu akiuga atiri, Na nii ndigügtuira; thi, thutha üyü ndükanacoke kwihia.]*

¹² Nake Jesu agicoka akiariria andü ringi, akiuga, Ni nii ütheri wa thi; mündü aanümirira nii ndaristiaga na nduma, indi arigiaga na ütheri wa muoyo. ¹³ Afarisai magikimwira atiri, Ükuumbura uhoro waku wee mwene; ūria waku ti wa ma. ¹⁴ Nake Jesu agicokia akimera atirir, O na ndoimbura uhoro wakwa nii mwene-ri, ūria wakwa no wa ma, tondü nünjüi kuria ndoimire, na ngamienya kuria ngüthii; inyui mütiüi kuria nyumite kana kuria ngüthii. ¹⁵ Inyui-ri, mütagira mündü na ümwir; nii ndiri mündü nduagira. ¹⁶ No ningi, o na ingituika nindiratuanira-ri, itua riakwa no ria ma, ni gükorüo ndiri nyiki, ni nii na Ithe witu ūria wandeckirie. ¹⁷ Na ningi, watho-ini wanyu nihaandikitwo ati ūria wa andü eri ni wa ma. ¹⁸ Ni nii nyumburaga uhoro wakwa nii mwene, o nake Ithe witu ūria wandeckirie nioimburaga uhoro wakwa. ¹⁹ Nao magikimüuria atiri, Thoguo e kü? Nake Jesu agicokia atirir, Nii mütinjüi, o nake Awa mütimüü; müngi'menyete nii, nimüngimenyete Awa nake. ²⁰ Ndeto icio aaririe e haria haarekagio mühothi, akirutana kuu hekarü; na gütiri mündü wakimünyitire, ni ündü ihinda riake riatiakinyite.

²¹ Agikimera o ringi atirir, Nii ni gwithiira ngwitheria, na inyui mukanjaria, na mëgakua mürä o na wihia wanyu; kuu ngüthii-ri, inyui mütingihota gükinya. ²² Tondü ücio Ayahudi makiuga atiri, Kai ewkfüraga, tondü oiga, Kuu ngüthii, inyui mütingihota gükinya? ²³ Nake akimera, Inyui mürä a na thi, nii ndi wa na igürü; inyui mürä a gükü thi, nii ndiri wa gükü thi. ²⁴ Nikio ndamwira ni gükua mëgakua mürä o na mehia manyu; amu mwaaga gwitikia ati ni nii ūria we, mëgakua mwë na mehia manyu. ²⁵ Magikimüuria atiri, Wee, niwe ü? Nake Jesu akimera atirir, To ūria ndüire ndimwiraga o gwata kiambiriria? ²⁶ Ndì na maundü maingi mbatairio ni kumuugira o na kümücirithiria; no riri, ūria wandeckirie ni wa ma; na nii, maundü maria njirito niwe, nomo njiraga kirdi. ²⁷ Nao matiigana küigua ati ni Ithe witu aagwetaga akimera üguo. ²⁸ Tondü ücio Jesu akiuga atiri, Riria mëgakorüo mühacitie Mürü wa mündü igürü,

* 7:53-8:11 Marua maria maingi ma tene maandikitwo gacigo gaka o haha. Kwï mangi maandikitwo ko handü hangi.

- 50 Joh 3:1; 19:39.
51 Gücok 1:16,
17; 19:15.
52 Joh 1:46; 7:41.

- 5 Alaw 20:10;
Gücok 22:22-
24.
6 Mat 22:15.
7 Gücok 17:7;
Rom 2:1, 22.

- 11 Joh 3:17;
18:15.

- 12 Isa 49:6;
Mal 4:23;
Joh 1:5, 9;
9:5; 12:46.
13 Joh 5:31.
14 Joh 16:28.

- 15 Joh 7:24;
12:47.
16 Joh 8:29;
16:32.
17 Gücok 17:6;
19:15.
18 I Joh 5:9.
19 Joh 8:55; 14:7.

- 20 Joh 7:30;
Luk 22:53.

- 21 Joh 7:34;
13:33.

- 22 Joh 7:35.
23 Joh 3:31;
17:14, 16.

- 24 Joh 16:9.

- 26 Joh 8:38;
12:49.

- 28 Joh 3:14;
12:32.

29 Joh 8:16;
16:32.
30 Joh 7:31;
10:42.

31 Joh 15:7, 8.
32 Joh 8:36.

33 Mat 3:9;
Joh 8:39.

34 Rom 6:16, 20;
2 Pet 2:19.
35 Gal 4:30.

36 Rom 6:18, 22;
Gal 5:1.

38 Joh 3:32.

39 Mat 3:9;
Joh 8:33.

41 Güçok 32:6;
Isa 63:16.

42 Joh 16:28;
17:8.

43 Joh 7:17;
1 Kor 2:14.
44 1 Joh 3:8-10;
Klam 3:45
2 Kor 11:3.

46 2 Kor 5:21;
1 Pet 2:22.

47 Joh 18:37;
1 Joh 4:6.

48 Joh 7:20;
Mar 3:22.

49 Joh 5:23.

50 Joh 5:41.

51 Joh 5:24; 6:40,
47; 11:26.

53 Joh 4:12.

54 Joh 13:32;
17:1.

55 Joh 7:28, 29.

56 Ahib 11:13.

58 Joh 17:5, 24.

nirio mukamenya ni niū ūria we, na mūmenye ndirū ūndū njikaga ndiūrīte niū mwene, mūmenye ati ngiuga maündū maya ngwaria o ta ūria Ithe witū aandutire. ²⁹ Nake ūcio wandekirie ūtū o nake; ndandigite nyiki, amu hingo ciothe niū njikaga o maündū maria mamūkenagia. ³⁰ Rīria aaragia ndeto icio, andū aingi makiya kūmwihoka.

³¹ Tondū ūcio Jesu akiira Ayahudi aria maamwīkitie atiri, Inyuī mwatūra o mwitīkitie uuge wakwa, mūri arutwo akwa kūna, ³² na nīmūkamenya ūhoro-ūria-wa-ma, naguo ūhoro-wa-ma ūmūkūrē ūkombo-ini.

³³ Nao makimūcokeria atiri, Ithui-ri, ūtū njiaro cia Iburahimu, na tūtiri twatuika ngombo cia mündū; ni atia ūguo woiga, ati, Mūgakūrū ūkombo-ini? ³⁴ Nake Jesu akimacokeria atiriri, Ndamwīra o ma, ma, Mündū o wothe wīlagia ni ngombo ya wīha. ³⁵ Nayō ngombo ti ya gūikaraga mūci tene na tene; mūriū wa mwene mūci-ri, we niwe ūkaraga kuo tene na tene.

³⁶ Tondū ūcio akorūo ni Mūriū ūkamūkūrē ūkombo-ini-ri, ni gūkūrū ūmūgakūrū ūkūna. ³⁷ Ninjūi mūri njiaro cia Iburahimu; īndi-ri, ni kūnijūraga mūkwenda kūnijūraga, ni ūndū uuge wakwa nduonete ūkaro thīnī wanyu. ³⁸ Niū njugaga maündū maria mūgiute na ithe wanyu. ³⁹ Nao magikokia makimwīra atiri, Ithe witū no Iburahimu. Nake Jesu akimera, Mūngīri ciana cia Iburahimu-ri, ni gwika mūngīkaga maündū ma Iburahimu. ⁴⁰ No riu mūkwenda kūnijūraga, ndi mündū ūmūheete ūhoro-ūriawa-ma, ūria ndaiguire harī Ngai; ūguo tiguo Iburahimu ekaga. ⁴¹ Inyuī-ri, mwīkaga maündū ma ithe wanyu. Nao makimwīra atiri, Tūtiri ciana cia maraya ithui; twī na Ithe witū o ūmwe, niwe Ngai. ⁴² Nake Jesu akimera atiriri, Ngai angirī Ithe wanyu, niū mwanyenda, ni gūkorūo nīndoimanire na Ngai, ngoka gūkū nyumite kūri we; amu ti gwitūma ndiūtūmīte niū mwene; we niwe wandekirie. ⁴³ Mūtimenya māriario yakwa nīki? Ni rīri, ni ūndū mūtiendaga kūigua ūhoro ūria ndi naguo. ⁴⁴ Inyuī-ri, mūri a ithe wanyu mūcukani, namo maündū maria ithe wanyu eriragīria nīmo mwendaga gwika. We aari mūrāganī kuuma o kiambīrīria, na ndaigana kwīrūgamānia na ūhoro-ūriawa-ma, ni gūkorūo ndarī na ūhoro-wama o na hanini ngoro yake. Rīria ekwaria maheni, ni ūhoro wa ngoro yake mwene aaragia; amu ni wa maheni, na nowe ithe wamo. ⁴⁵ īndi niū-ri, tondū njugaga ūhoro-ūriawa-ma, mūkarega kūnijītikia. ⁴⁶ Inyuī nū ūngihota kuuga ndanehia, na a'hoote? Na ndakorūo ni ūhoro-wa-ma njugaga, mūregete kūnijītikia nīki? ⁴⁷ Mündū wa Ngai niathikagīrīria ciugo cia Ngai; gitūmi kīa mūrege gūciugia inyuī ni ati mūtīri a Ngai.

⁴⁸ Nao Ayahudi magikokia makimwīra atiri, Anga tūtūkuuga wega twoiga wi Mūsamaria, na wi na ndaimono? ⁴⁹ Nake Jesu agicokia atiriri, Ndirī na ndaimono ni; niñnjīkīrīre Awa, na inyuī no kū'menereria mūka'menereria. ⁵⁰ Na ti kwīgoocithia ngwenda kwīgoocithia niū mwene; e kuo ūria wendaga ngoocagwo, na niwe ūtuanagīra itūro. ⁵¹ Ndamwīra atiri, o ma, ma, Mündū aatūra amenyereire ūhoro wakwa, ndarī hingo akonana na gīkuū. ⁵² Nao Ayahudi makimwīra, Aca, riu nītwamenya wi na ndaimono. Iburahimu-ri, ndaakuire, o na anabii? nawe wakiuga ūū, Mündū aatūra amenyereire ūhoro wakwa, ndarī hingo agagicama gīkuū. ⁵³ Kai wee wi mūnene gwi ithe witū Iburahimu, nake nīaakuire? o na anabii o nao no maakuire; kai ūgwitua ū? ⁵⁴ Jesu agicokia atiri, Ingīkīgoocithia niū mwene, kūgoocwo gwakwa gwatuika ta kīndū hatari; ūria ūngoochagia ni Awa, o ūria muugaga ati niwe Ngai wanyu; ⁵⁵ na inyuī mūtīri mwameyana nake; niū-ri, nīndimūūi; na ingiuga, Ndimūūi, ndatuika wa maheni ta inyuī; no kai nīndimūūi, na nī'menyagīrīra ūhoro wake. ⁵⁶ Ithe wanyu Iburahimu nīaakenaga mūno ni ūndū ati nīakona mūthenya wakwa; na nīaawonire, agīcanjamūka. ⁵⁷ Ayahudi magikimwīra atiri, Wee ndū ūragikinyia mīlaka mīrongo itano, na githī wanona Iburahimu? ⁵⁸ Nake

Jesu akimera, Ndambira atiri, o ma, ma, Iburahimu ataanaciaruo-ri, ni no nduire. ⁵⁹ Maaigua ugou magikoya mahiga mamukirie; indi Jesu akihihiha, akiuma kuu hekaru-ini. [Na aatuukania gatagati-ini kao agithiira, agikiuma kuo.]

⁵⁹ Joh 10:31.

9 NINGI akihituka, nionire mündü watuire e mütumumu kuuma o aaciario. ² Nao arutwo ake makimüuria atiri, Rabii, ni ürikü wehirie, ni mündü üyü kana ni amuciari, agigicaria e mütumumu? ³ Nake Jesu agicokia atiri, Mündü üyü o na kana amuciari-ri, gütiri wehirie; aaciario atarii üü ni getha mawiko ma Ngai monithanio ni ündü wake. ⁴ Ündü kuri, no türute mavira ma üria wandekirie, tümarute riu kuri o müthenya; ütukü niügüka, gütari mündü üngihota küruta wira. ⁵ Hindi ndi kuo gükü thi, ni nii ütheri wa thi. ⁶ Aarikia kuuga ugou, agitua mata thi, akiringia ndaka na mata macio, akihaka mündü ücio ndaka io maitho, ⁷ agicoka akimwira, Thiü, ügethambe karia ga Siloamu (nario riitwa riu riataüruo ni atiri, Gütümwo). Nake agigithii, agithamba, agiuka akionaga.

⁸ Tondü ücio, andu a kwoa, na aria maamuonaga mbere io e müthini ühoyaga thendi, acio makiuria atiri, Üyü githi ti üria üraikaraga thi akahoyaga thendi?

⁹ Angi makiuga, Nowe; angi nao makiuga, Aca, tiwe, na ni take. We mwene akiuga, Ni nii. ¹⁰ Magikimüuria atiri, Ükihingüriruo maitho atia?

¹¹ Nake agicokia atiri, Mündü üria witagwo Jesu niaringirie ndaka, aa'haka maitho, aanjira, Thiü Siloamu, ügethambe; na nii ndagithii ndethamba, ndahota kuona. ¹² Makimüuria, E kü mündü ücio? Akiuga, Ndiüi haria ari.

¹³ Makimütwara kuri Afarisai, mündü ücio warí mütumumu mbere io.

¹⁴ Na riiri, müthenya ücio Jesu aaringirie ndaka, akimühingüra maitho, warí wa thabatü. ¹⁵ Nao Afarisai magikimüuria ringi kíria giatümiire ahote kuona. Nake akimera atiri, Ni ndaka anjikirire maitho, na nii ndethamba, na riu ninguona. ¹⁶ Tondü ücio Afarisai amwe makiuga atiri, Mündü ücio ndoimite kwi Ngai, amu ndamenyagirira müthenya wa thabatü. No angi makiuga, Mündü wihagia ahote atia gwika ciama ta icio? Makiya kwamükana o ene. ¹⁷ Magicoka makiuria mütumumu ücio o ringi atiri, Wakiuga atia wee, ühoro wake, tondü niagikühingürirae maitho? Nake akiuga atiri, Ni münabii. ¹⁸ Nao Ayahudi magikirega gwitikia ühoro wake ati oima mütumumu na niacokete kuona, nginya maarikia gwita amuciari ücio wacokete kuona, ¹⁹ makimoria atiri, Üyü niwe mürü wanyu, üria muugaga ati aaciario e mütumumu? Ni atia riu tondü niekühota kuona?

²⁰ Nao amuciari magicokia makiuga atiri, Nitüüi üyü nowe mürü witü, na nitüüi niacaciaruo e mütumumu; ²¹ no kíria gitümite riu ahote kuona, ithui tutükumeny, nake üria ümühingürirae maitho, tutümüü ithui: mütikimüuria we; ni mündü mügima, nieariririe. ²² Makiuga ugou amuciari, ni ündü nimetigirite Ayahudi, ni gükoruo Ayahudi nimaarikite kwirana ati mündü angüitikira ati Jesu niwe Kristo, agirio athiage thunagogi. ²³ Nikio amuciari moigire ugou ati, Ni mündü mügima; mütikimüuria we.

²⁴ Nao magigita mündü ücio hingo ya kerí, ücio warí mütumumu, makimwira atiri, Gooca Ngai; ithui nitüüi mündü ücio ni mwihia. ²⁵ Nake agigicokia atiri, Kortuo ni mwihia, ni ndiüi; njüi o ündü ümwé ni, njüi o riri, ati tondü nyuma mütumumu, riu ni kuona nguona. ²⁶ Magikimüuria, Ati ni atia agwikire? Akühingürirae maitho atia? ²⁷ Nake akimacokeria atiri, Ndambira o riu, na mütinaigua; mükwenda kükagua ringi nikí? mükwenda na inyui mütuike arutwo ake? ²⁸ Nao makimüruma, makiuga, Wee niwe mürutwo wake; ithui türü arutwo a Musa. ²⁹ Ithui nitüüi Ngai niaariirie Musa, no mündü ücio-ri, tutüüi na kúria oimite. ³⁰ Nake mündü ücio agicokia akimera atiri, Kai ugou ni ürirü-i! ati inyui mütiüi kúria oimite, na no a'hingürirae maitho. ³¹ Nitüüi Ngai ndaiguaga aria mehangia;

² Luk 13:2, 4;
Tham 20:5.

³ Joh 11:4.

⁴ Joh 5:17; 11:9.

⁵ Mat 5:14;
Joh 8:12;
12:35.

⁶ Mar 8:23.

⁷ Isa 8:6;
Luk 13:4.

¹⁴ Joh 5:9.

¹⁵ Joh 9:6, 7.

¹⁶ Joh 3:25; 7:43;
9:31, 33.

¹⁷ Joh 4:19; 6:14.

²² Joh 7:13;
12:42; 16:2.

²⁴ Josh 7:19.

²⁷ Joh 9:15.

²⁸ Joh 5:45.

³¹ Isa 1:15;
Thim 15:29;
Atum 10:35.

33 Joh 9:16;
10:21.
34 Joh 9:2.

35 Mat 14:33.

37 Joh 4:26;
10:25.

39 Joh 5:22;
Mat 11:25;
13:13.

40 Mat 15:14;
23:26.

41 Joh 15:22, 24;
Jak 4:17.

5 Joh 10:27.

6 Joh 16:25, 29.

7 Joh 14:6;
Mat 7:13, 14.
8 Jer 23:1, 2.
9 Thab 23:2.
Ezek 34:14.

11 Thab 23:1;
Isa 40:11;
Luk 15:4-7;

Ahib 13:20.
12 Ezek 34:2-6;
Zek 11:17;
Atum 20:29.

14 1 Pet 5:4;
2 Tim 2:19.
15 Mat 11:27.

16 Isa 56:8;
Ezek 34:23;
Joh 11:52;
1 Pet 2:25;

Ef 2:13, 19.
17 Filip 2:8, 9.

18 Joh 19:11;
2:19.

19 Joh 7:43; 9:16.
20 Joh 7:20; 8:48;
Mat 3:21.

21 Joh 9:33.

23 Atum 3:11;
5:12.

24 Luk 22:67.

25 Joh 5:36;
10:28.

no riri, mündū aakorūo nī mūhoi Ngai, na agekaga ūria we endaga, ūcio niamüiguaga. ³² Kuuma o kiambiriria già thi gütirí kwaiguwo mündū wahingürire üngi maitho waciarirüo e mütumumu. ³³ Mündū ūcio atangiumite kwi Ngai, ndari ündū angihota gwika. ³⁴ Magicokia makimwira atiri, Wee waciarirüo wī wa mehia matheri, na githi ügütüruta ühoro ithui? Magikimüthinikania makimumumia nja.

³⁵ Nake Jesu akiuga ati nimamuumitie nja; na aathii aamükora, akimü-uria, Wee-ri, niwihiokete Mürü wa Ngai? ³⁶ Nake agicokia akiuga atiri, Nake nī ürikü, mūthuri üyū, ngamwihoke? ³⁷ Jesu akimwira atiri, Niümu-onete, o na nowe nimuraaria nake. ³⁸ Nake akiuga, Mwathani, ndi gwitikia. Akimügüira thi. ³⁹ Nake Jesu akiuga atiri, Niü ndokire thi ino gütuithia matuiro, ati aria matonaga mone, na aria monaga matuike atumumu. ⁴⁰ Nao Afarisai aria maarī nake nimaaiguire ühoro ūcio, makimüuria, Türi atumumu na ithui? ⁴¹ Nake Jesu akimera atiriri, Müngiri atumumu, mütingirí na wihiā; no tondū muugaga üü, Ithui nituonaga-ri, wihiā wanyu no ütūüre.

10 NDAMWIRA atiriri, o ma, ma, ūria ütatonyaga kiugü kia ng'ondu na kihingo, no kūhaica akahaicira hangi, ūcio nī mūici na nī mütunyani.

² No riri, ūria ütonyaga na kihingo niwe mūrilihi wa ng'ondu. ³ We niahingüragirüo nī mühingüri wa kihingo; nacio ng'ondu ikaigua mügambo wake; nake ageta ng'ondu ciakte mwene mariitwa ma cio, agaciumagarria.

⁴ Aarikia kuumia ciakte mwene cirote, niacitongoragia, nacio ng'ondu ikamürümırira, nī gükörüo niciüi mügambo wake. ⁵ Na itingüitikira kürümırira mügeni, no imüürire, nī gükörüo itiüi mügambo ya andū ageni.

⁶ Jesu akimaariria na ngerekano io, na matiigana kūguua ūria ühoro ütarri, ūcio aamaheaga.

⁷ Tondū ūcio, Jesu agicoka akimera atiriri, Ndämwira o ma, ma, Ni nii kihingo kia ng'ondu. ⁸ Aria othe mokire mbere yskwa nī aici na nī atunyani; nacio ng'ondu itiigana kūmaigua. ⁹ Ni nii kihingo; mündū aatonyera harī nii, nī kūhonaka akahonaka, na atonyage akiumaga, na onage già kūria. ¹⁰ Müici ndokaga ni gitümi kingi tiga aiye na athinje na onühe; nii ndokire ni getha andū magie muoyo, na magie naguo mūno.

¹¹ Ni nii mūrilihi ūria mwega. Mūrilihi ūria mwega niarutaga muoyo wake nī ündū wa ng'ondu. ¹² Mündū üheagwo mūcara, na atari mūrilihi, na atari we mwene ng'ondu, ūcio onaga hiti igiüka, agatiga ng'ondu, akora, nayo hiti igacihuria na igacihurunja; ¹³ oraga nī ündū no wa mūcara, na ndatindagirira ühoro wa ng'ondu. ¹⁴ Ni nii mūrilihi ūria mwega, na ninjüi ng'ondu ciakwa mwene, o nacio ng'ondu ciakwa ninjüi, ¹⁵ o ta ūria Ithe witü anjüi, na nii ngamenya Ithe witü; na nii küruta ngüruta muoyo wakwa nī ündū wa ng'ondu. ¹⁶ Na ndi na ng'ondu ingi, itari cia kiugü giiki; icio nacio no ndicirehe, nacio niikaiguaga mügambo wakwa; igagituika rüüru rümwé rüü mūrilihi ümwe. ¹⁷ Nikio Ithe witü anyendete, ni ündū ngüruta muoyo wakwa, nī getha njoke ndiüiyükie ringi. ¹⁸ Gütiri mündū ükündunya; nī nii ngüruta, nii mwene. Ndī na rütha ndiürute, na ningi ndi na rütha njoke ndiüiyükie ringi. Nindaathirüo üguo nī Awa.

¹⁹ Ayahudi makiya kwamükana o ringi nī ündū wa ndeto icio. ²⁰ Nao aingi makiuga atiri, E na ndaimono, akagürük; mügükümüigua nikí?

²¹ Angi nao makiuga atiri, Ciugo icio ti cia mündū wī na ndaimono. Ndaimono yakihota kühingüra mütumumu maitho?

²² Nakuo kūu Jerusalemu nigwakinyye giathi kiria kia riamüriro ria hekarü; kwari kímera kiria kia heho; ²³ nake Jesu aari gücangacanga hekarü-ini, githaku-ini kiria gietagwo già Solomoni. ²⁴ Nao Ayahudi magigüka makimürigiciria, makimwira atiri, Ni nginya hindi i ügütüüra ütürigithie? Ongorüo wee niwe Kristo, ndütwire wega. ²⁵ Nake Jesu

akimacokeria atiriri, Nindamwirire, na mütüitikitie; mawiko maria njikaga na riitwa ria Awa, nimo mamenyithanagia ühoro wakwa. ²⁶ No inyuí mütüitikitie, ni ündü mütiri a rüuru rüa ng'ondu ciakwa. ²⁷ Ng'ondu ciakwa-ri, niciuguaga mūgambo wakwa, na nií nindiciüi, nacio ikanümirira; ²⁸ na nií ngacihe muoyo wa tene na tene, na itiri hingo ikora, o ri, o ri, na gütiri üngigacihuria ciume moko-ini makwa. ²⁹ Awa, üria üheete cio, ni münene kuri othe; na gütiri üngihota güchuria ciume moko-ini ma Ithe witü. ³⁰ Nií na Ithe witü türí ümwe. ³¹ Nao Ayahudi makioya mahiga ringi mamühure name nyuguto. ³² Nake Jesu akimacokeria atiri, Ndnamuonia mawiko maingi mega moimite gwí Ithe witü; mawiko macio-ri, ni ürikü mükü'hürrira na mahiga? ³³ Ayahudi makimückeria atiri, Tüti-gükühura na mahiga ni ündü wa wiko mwega; tügükühura ni ündü nü-rumite Ngai, ni tondü niwitüte Ngai, na üri o mündü. ³⁴ Nake Jesu akimacokeria atiriri, Watho-ini-ri, githi hatiandikitwo üü, Nindoigire, Inyuí mwi ngai? ³⁵ Riu-ri, akorüo niaamatuire ngai, acio maakorüo ni kiugo kiu kia Ngai (na ühoro üria mwandike Maandiko-ini ndüngihota kwagithio bata-ri), ³⁶ githi üria Ithe witü aamürire, akimüreke oke gükü thi, inyuí mwamwira, Ükúruma Ngai, ni ündü nindoiga, Ni nií Mürü wa Ngai? ³⁷ Ongorüo ndiukaga maündü ma Awa, mütikanjítikie. ³⁸ No riri, ongorüo nimo njikaga-ri, o na mwarega künjítikia nií, itikiae maündü macio ari mo, níguo müménye, na müügue wega, ati Ithe witü e thiini wakwa, na nií ndi thiini wa Ithe witü. ³⁹ Nao magigicaria ringi üria mangimünyita; nake akiuma kuo akihonoka moko-ini mao.

⁴⁰ Agithii agicoka mürimo üria wa Jorodani, o kúria Johana aabatithanagia hingo iria ya mbere, agikara kuo. ⁴¹ Na andü magathiaga kuri we aingi, na makoiaga atiri, Johana ndakiri kiama ekire; no riri, ühoro wothe üria Johana aaririe wa mündü üyü, kai noguo-i! ⁴² Na andü aingi makilya kümwihioka kündü kuu.

11 NA riri, kwari mündü warüarite wetagwo Lazaro, wa kúria gwetagwo Bethania, kwa Mariamu na mwari wa nyina wetagwo Maritha. ¹ Na ni Mariamu üria wahakire Mwathani maguta, agicoka kümügiria nyariri na njuiri yake, niwe warüarite mürü wa nyina, ücio Lazaro. ² Acio aari a nyina magikimürekeria mündü akioge, Mwathani, mwendwo waku ni mürüaru. ³ Nake Jesu aaigua üguo, akiuga atiriri, Ndüari io ti ya gikuü; ni ya güntüma Ngai agoocwo, ati Mürü wa Ngai agoocithio niyo. ⁴ Na riri, Jesu ni kwenda endete Maritha na mwari wa nyina o na Lazar. ⁵ Nake aaigua ati ni mürüaru, akiamba güikara mithenya iiri o kuu aari. ⁶ Na yathira akiira arutwo atiri, Nitücokei Judea. ⁷ Nao arutwo makimwira, Rabii, o ro riu Ayahudi nimarendaga gükühura na mahiga; nawe githi ügücoka kuo? ⁸ Nake Jesu agicokia atiri, Thaa cia müthenya-ri, to ikümi na igiri? Mündü aathii kündü müthenya, ndangihingwo, ni ündü niekuona ütheri wa gükü thi. ⁹ No riri, mündü aathii ütükü, niahingagwo, ni ündü ütheri ndari naguo thiini wake. ¹⁰ Akiuga üguo, agicoka akimera atiriri, Mürata witü Lazaro niakomete toro, no ningüthii ngamüükirie. ¹¹ Nao arutwo magikimwira, Mwathani, akorüo nionete toro, niekühona. ¹² Na riri, Jesu ni ühoro wa gükua gwake aagwetire; nao moi aagwetaga ühoro wa gükoma toro. ¹³ Hindi io Jesu agikimera wega, atiri, Lazar niakuite. ¹⁴ Na ningenete ni ündü wanyu ni ündü itarari kuo, ni getha mügetikie; no riri, nitügithii kuri wc. ¹⁵ Nake Toma, üria witagwo Wa-mahatha, agikiira arutwo aria angí atiri, Nitüthii na ithui, tügakuanire nake.

¹⁶ Jesu aakinya, agigikora arikite künina matukü ana mbirira. ¹⁷ Na riri, kuu Bethania kwari gükuhi na Jerusalemu, itiina ta ria mairo igiri; ¹⁸ nao Ayahudi nimokite aingi kwa Maritha na Mariamu, kümacakaithia ni ündü wa mürü wa nyina wao. ¹⁹ Maritha aaigua ati Jesu niegüüka,

- 26 Joh 8:47.
- 27 Joh 10:3, 4,
14.
- 28 Joh 17:12;
18:9; 6:39.

- 30 Joh 17:11, 22.
31 Joh 8:59.

- 33 Alaw 24:16;
Mat 26:65;
Joh 5:18.
- 34 Thab 82:6.

- 35 Mat 5:17, 18.

- 36 Joh 5:17, 18.
38 Joh 10:25;
14:10, 11.

- 39 Joh 8:59;
Luk 4:30.

- 40 Joh 1:28.

- 41 Joh 1:7, 29-
34.

- 42 Joh 8:30.

- 1 Luk 10:38, 39.

- 2 Joh 12:3.

- 3 Joh 1:15, 36.

- 4 Joh 9:3;
13:31.

- 7 Joh 10:40.

- 8 Joh 8:59;
10:31.

- 9 Joh 9:4, 5;
1 Joh 2:10.

- 10 Joh 12:35;

- 11 Joh 2:11;
Mat 9:24;
Luk 8:52.

- 16 Joh 14:5;
20:24; 13:37.

22 Joh 9:31.

24 Joh 5:29; 6:40.

25 Joh 5:21; 14:6.

26 Joh 5:24; 8:51.

27 Joh 6:69;
Mat 16:16.

30 Joh 11:20.

32 Joh 11:21.

33 Joh 13:21.

35 Luk 19:41.

36 Joh 11:3; 5.

37 Joh 9:6, 7.

38 Mat 27:60.

40 Joh 11:4.

42 Joh 12:30.

45 Joh 10:42.

46 Luk 16:31.

47 Joh 12:19.

49 Mat 26:3;
Joh 18:13.

50 Joh 18:14.

52 Isa 49:6;
Joh 10:16;
1 Joh 2:2.

54 Joh 7:1, 4.

55 Joh 6:4;
Luk 2:42;
Atum 21:24.

agigithii kümüthagania, nake Mariamu agitigwo aikaire thi nyumba. ²¹ Nake Maritha agikiiro Jesu atiriri, Mwathani, üngiari kuo, mürü wa maitü ndangiakuire. ²² O na riu ninjüi o ündü ürihoya Ngai, o wothe, Ngai niari-kühe. ²³ Jesu akimwira atiri, Mürü wa nyükwa niakariuka. ²⁴ Nake Maritha akimwira, Ninjüi niakariuka gükiriükwo müthenya wa ithiriro.

²⁵ Nake Jesu akimwira atiriri, Ni nii kürüka na ni nii muoyo; üria wii'hotkete ni, o na aakua, no agatüura muoyo, ²⁶ na mündü o wothe wi muoyo na ake'i hoka ni, ndari hingo agakua. Üguo niwitsikitie? ²⁷ Akimwira, Ii-ni, Mwathani; ni ninjükitie ati wee niwe Kristo, Mürü wa Ngai, üria wa güüka gükü thi. ²⁸ Na aarikia kuuga üguo, agithii, agiita Mariamu, mwari wa nyina, akimwira atiri keheri-ini, Mürutani e gükü, na nioiga üthii.

²⁹ Nake aaigua üguo agiükira narua, agithii kürü we. ³⁰ (Na riri, Jesu híndi io ndaatonyete müci thiini; aari o hau aatüngiruo ni Maritha.) ³¹ Ayahudi nao, aria maari nake nyumba makimücaithagia, mona üguo Mariamu okira narua, oima nja, makimürümíriira, moi aathii mbirira-ini akaririre ho. ³² Nake Mariamu aakinya haria Jesu ari, aamuona, agiki-mügüira thi magürü-ini, akimwira, Mwathani, üngiakoriruo kuo, mürü wa maitü ndangiakuire. ³³ Nake Jesu aamuona akiriraga, o na Ayahudi nao makiriraga, acio mokire nake, agicaya oroho-ini thiini, agitangika, ³⁴ aki-uria, Mümfügite ha? Makimwira, Üka, Müthuri, ükone. ³⁵ Nake Jesu akirira maithori. ³⁶ Nao Ayahudi magikiugi atiri, Onei üria aamwendete! ³⁷ No amwe makiuga atiri, Mündü üyü wahingürire mündü üria maitho, üria warü mütumumu-ri, kai atangiahotire kükiria mündü üyü nake akue?

³⁸ Nake Jesu agigithii agicayaga ringi na ngoro, agikinya mbirira-ini. Nayo yari ngurunga, na niyahingitwo müromo na ihiga. ³⁹ Nake Jesu akiuga, Eheriai ihiga. Nake Maritha, mwari wa nyina na ücio wakuute, akimwira, Mwathani, riu niakinyte künunga, amu niäninîte matukü ana nginya aakua. ⁴⁰ Jesu akimwira atiri, Ndikwirire, ati wetikia, niukuona ünene wa Ngai? ⁴¹ Magikicheria ihiga. Nake Jesu agitiira maitho, akiuga atiriri, Awa, nindakügatha ni ündü niwanjigua. ⁴² Nii no ngüüti ati niünjiguaga hingo ciothe, no nindoiga üguo ni ündü wa kirindi giki kirügamite haha, niguo gitilikie ati niwe wandekirie. ⁴³ Na aarikia kuuga üguo, aki-nirira na mügambo münene, akiuga, Lazaro, uma. ⁴⁴ Nake ücio warü mükuü akiuma, e müthaë moko na magürü na matama; naguo üthii niaarigiciirio gitambaya. Nake Jesu akimera atiri, Muohorei, müreke athii.

⁴⁵ Tondü wa ühoro ücio, Ayahudi aingi makiya kümwihioka, acio mokire kwü Mariamu na makiona ündü ücio ekire. ⁴⁶ No amwe magütwara küri Afarisai, makimera üria Jesu ekite.

⁴⁷ Tondü ücio athinjiri-Ngai aria anene na Afarisai maküngania klama, maküuria atiri, Tügwika atia? amu-ri, mündü ücio niékaga ciama nyingle.

⁴⁸ Twakimütinga o üguo-ri, andü no metikie ühoro wake othe, nao Aroma moke matütunye handü haha haitü, o na ühoro witü wa gütuika rüriri.

⁴⁹ No riri, ümwe wao wetagwo Kaiafa, warü müthinqiri-Ngai üria münene mwaka ücio, akimera atiri, Inyui mütiiri ündü müüli; ⁵⁰ na mütingüitarania ati ündü üria üngimwagirira no mündü ümwe akiure kirindi, niguo rüriri ruothe rütigathire. ⁵¹ Na riri, akiuga üguo ndaaririe etaarite we mwene, no tondü aakiri müthinqiri-Ngai üria münene mwaka ücio, nü küratha aarathire ati Jesu niagakuira rüriri rüü; ⁵² na ti rüriri rüü ruki, no ningi akue ni getha acockererie ciana cia Ngai iria itüire iherunjükite. ⁵³ Na kuuma müthenya ücio maathugundanagia ni getha mamüüragithie.

⁵⁴ Tondü ücio Jesu ndaacokire güceeranga kwa Ayahudi akionagwo; ni kuuma oimire kündü kuu agithii rütere-ini gükuhü na werü, agikinya itüüra riitagwo Efiraimu, agiükara kuo na arutwo ake. ⁵⁵ Na riri, Bathaka ya Ayahudi niyatuite gükinya, na andü aingi makiambata Jerusalemu moimite

ng'ongo iria ingi, makiambata Bathaka Itaanakinya, magetherie. ⁵⁶ Nao ⁵⁶ Joh 7:11. nimaacaragia Jesu kuo, na makaaranagiria marüngi hekarü-ini, makorania atiri, Mukuona atia? Mukuuga ndagoka giathi giki? ⁵⁷ Na riri, athinjiri-Ngai aria anene na Afarisai nimaathanite, makoiga ati akorüo kwi mündü üui haria ari, nioige, niguo mamünyite.

12 MATUKÜ maatigara matandatu Bathaka ikinye, Jesu agigithii Bethania, küria Lazaro aatüuraga, üria Jesu aariükirie akuïte. ² Magikigia na iruga kuo ni ündü wake; nake Maritha agitulka wa gütwara irio, nowe Lazaro-ri, aari wa aria maaikarire metha-ini hamwe na Jesu. ³ Nake Mariamu agigithwara maguta ratiri ng'ima ma müthembä mwega ma, me goro müno, akihaka Jesu nyariri, agicoka akimügiria nyariri na njuiru yake; nyumba igikiliyuru ni mütarariko mwega wa maguta macio. ⁴ Na mürutwo wake ümwe, wetagwo Judasi Müisikariota, üria ükamükyanira anyitwo, akiuga atiri, ⁵ Ni ki kingiagiria maguta macio mendio moime ciringi magana matattu, nacio iheo aria athini? ⁶ Na riri, ndoigire üguo ni ündü wa gücaira aria athini; oigire ni ündü aari müici, na tondü niwe wakuaga mondo ya mbia, na akaiyükia kíria yekagiruo. ⁷ Nake Jesu agikiuga atiri, Reka aikare namo matuïke ma müthenya üria ngathikwo. ⁸ Amu aria athini mwí nao hingo ciithe; no nii-ri, mütirí na nii hingo ciithe.

⁹ Nakio kirindi kia Ayahudi gigikiigua ati e kuo; gigiuka kuo, na to ündü wa Jesu wiki, no ningi ni getha kione Lazaro o nake, üria aariükirie e mükuü. ¹⁰ Nao athinjiri-Ngai aria anene-ri, magithugundania ati makoragithie Lazaro o nake, ¹¹ ni gükorüo Ayahudi aingi nimekoyaga, makaya kwihoka Jesu.

¹² Müthenya üyü üngi kirindi kiingi giokite giathi kiaigua ati Jesu nie-güüka Jerusalemu, ¹³ gituita makindü gigithii namo kümüthagania gikianagirira, gikoiga, Hosana! Mürathimwo-ri, ni üyü ügüüka na riitwa ria Mwathani, o we Müthamaki wa Israeli! ¹⁴ Nake Jesu aarikia kuona ndigiri kiana, akimihaina; o ta üria haandikitwo, ati, ¹⁵ Wee mwari wa Zayuni-ri, tiga kümaka; one, Müthamaki waku niaroka, aikarire njau ya ndigiri. ¹⁶ Arutwo ake matiaambire küménya gitumi kia maündü macio; no riri, riria Jesu aakoretwo arikitie kügoocithio, hindí io magikiririkan ati ühoro niwaandikitwo üguo ni ündü wake, na niguo maamwikite. ¹⁷ Nakio kirindi kíria kíari nake riria etire Lazaro oime thiini wa mbirira akimüriükia akuïte, kiu nigakiheanire ühoro ücio kionire. ¹⁸ Na nikio kirindi giathiire kümüthagania, ni tondü níkiaiguïte ati niekite kiama kiu. ¹⁹ Nao Afarisai magikiriana gatagati kao ene atiri, Mütigükiona üria müremetwo! Arümi-riirüo ni andü othe a thi!

²⁰ Na riri, hamwe na andü aria maambatire makahoe Ngai giathi-ini kiu haari na Ayunani; ²¹ nao magigikora Filippu, üria wa küria gwitagowo Bethsaida ya Galili, makimühoya makiuga, Müthuri üyü, tükwenda tuone Jesu. ²² Filippu agithii aküra Andarea; nake Andarea, o na Filippu, magithii makiura Jesu. ²³ Nake Jesu akimacokeria ühoro, akiuga atiriri, Hingo ni nginyu Mürü wa mündü agoocithio. ²⁴ Ndamwira atiri, o ma, ma, Hindí ya ngano yaaga kügúa tiri-ini ikue, igütüura o iiki; no yakua, igaciara maciaro maangi. ²⁵ Mündü üria wendaga muoyo wake ni küürüo oragwo niguo; na üria üthüuraga muoyo wake e gükü thi niakaütüuria nginya muoyo wa tene na tene. ²⁶ Nii, mündü aatuika wa kündungatagira, nianumagirire; na kuu ndi, nikuo ndungata yakwa nayo irigikoragwo iri; nii, mündü aatuika wa kündungatagira, Ithe witü niarimütiaga. ²⁷ Riu ni gütgangika ndiratangika ngoro; ngükiuga atia? Njuge, Awa, 'honokia kúri hingo ino? No ningi ühoro üyü noguo watümine nginyie hingo ino.

¹⁻⁸ Mat 26:6-11;
Mar 14:3-8.
¹ Joh 11:1, 43.
² Luk 10:40.

³ Luk 7:37, 38.

⁵ Joh 13:29.

⁸ Gücok 15:11.

⁹ Joh 11:44.

¹¹ Joh 11:45.

¹²⁻¹⁵ Mat 21:4-9;
Mar 11:7-10;
Luk 19:35-38.
¹³ Thab 11:8-25,
26.
¹⁵ Zek 9:9.

¹⁶ Joh 13:7; 7:39.

¹⁹ Joh 11:47, 48.

²⁰ Joh 7:35;
Atüm 17:4.
²¹ Joh 1:44.

²² Joh 1:40.
²³ Joh 17:1.

²⁴ 1 Kor 15:36.

²⁵ Mat 10:39;
Luk 14:26;
17:33.

²⁶ Joh 14:3;

^{17:24.}

²⁷ Joh 13:21;
Mat 26:38;
Mar 14:35.

²⁸ Mat 3:17;
17:5.

²⁹ Luk 22:43.

³⁰ Joh 11:42.

³¹ Joh 14:30;
16:11;

¹ Joh 3:8.

³² Joh 3:14; 8:28.

³³ Joh 18:32.

³⁴ Thab 11:04;

^{Isa 9:75}

^{Dan 7:14.}

³⁵ Joh 8:12; 9:55;

^{11:10.}

³⁶ Ef 5:8.

³⁸ Isa 53:1;
Rom 10:16.

⁴⁰ Isa 6:10;
Mat 13:14, 15.

⁴¹ Isa 6:1.

⁴² Joh 7:48; 9:22.

⁴³ Joh 5:44.

⁴⁴ Mat 10:40;

^{Joh 13:20.}

⁴⁵ Joh 14:9.

⁴⁶ Joh 8:12;

^{12:35.}

⁴⁷ Joh 3:17; 8:15.

⁴⁸ Gucok 18:18,

^{19:}

^{Ahiib 4:12.}

^{49, 50} Joh 8:26,

^{28.}

²⁸ Awa, kigoocithie riitwa riaku. Oiga üguo, Igürü gükuma mügambo, ükiuga atiri, Nindirigoocithitie, o na ningarigoocithia ringi. ²⁹ Tondü úcio kirindi kíria kiarungii ho na gikiügiga, gikiuga ni küruruma kwaruruma; angi makiuga atiri, Ni müraika wamwariria. ³⁰ Nake Jesu agicokia akiuga atiriri, Mügambo úcio ndünoka ni ündü wakwa; woka ni ündü wanyu.

³¹ Riu ni hingo thi ino igúcirthio ituirüo; riu münene wa gükü thi niekük-ingatwo. ³² Na ni, ndahaicio igürü kuuma thi, ningaguciriria andu othe moke kuri ni. ³³ Na nioigire üguo akiorota gükua kúria agakua. ³⁴ Nakio kirindi gikimückeria atiri, Ühoro üria ithui tüiguite watho-ini ni ati Kristo ni wa gütüura tene na tene; ni atia üguo woiga, ati, Mürü wa mündü no ahaicio igürü? Ücio Mürü wa mündü nü? ³⁵ Nake Jesu agikimera atiriri, Ütheri niütingairie ihinda inyinyi ria gükara na inyui. Gendai riu muri o na ütheri, mütikae gükinyirirüo ni nduma; üria ürathii na nduma ndoi na kúria arorete. ³⁶ Riu mukiri o na ütheri-ri, müwihoke, nigo mütulike ciana cia ütheri.

Jesu agitiga oiga mohoro macio, agicoka agüthiira, akimehitha. ³⁷ Nao, o na tondü aaneaka ciama nyngi üü o makionaga, matiigana kümwihioka;

³⁸ na ni getha kiugo kíria kia Isaia üria münabii gikinye gwíkika, kíria ogire, akiuria,
Mwathani, nü wítikitie ühoro üria aaiguire na ithui?
O nakuo guoko kwa Mwathani-ri, küguüriiro ü?
³⁹ Nikio mataahotire gwítikia; ni gükorüo Isaia nioigire ringi atiri,
⁴⁰ Niamateete maitho, na akamomia ngoro;
Matikae kuona na maitho, na mamenye na ngoro,
Macoke magarürüke,
Na nii ndimahonie.

⁴¹ Isaia nioigire maündü macio ni ündü nionire riri wake; na ni ühoro wake aawgetaga. ⁴² No nangi, o na anene ni aingi maamwihiokire; no tondü wa Afarisai matiigana kuumbura, matikae kühingwo güthiaga thunagogi,

⁴³ ni gükorüo nimendaga kügoocwo ni andü gükira kügoocwo ni Ngai.
⁴⁴ Nake Jesu akianirira akiuga atiriri, Üria wü'hokete, to ni ehokete; ehokete üria wandekirie. ⁴⁵ Na üria ükünyona nii ekuona úcio wandekirie.
⁴⁶ Nii-ri, njükite thi ta ütheri, ni getha mündü wü'hokete, o wothe, atige gütüura nduma-ini. ⁴⁷ Na mündü aaigua ciugo ciakwa, na ndacimenyerere, ndikümücirithia ni; amu ndiokire gücirthia kirindi, ndokire kühonokia kirindi. ⁴⁸ Üria ündegete na ndetikire güthikiriria ciugo ciakwa, ndaagite wa kümücirithia: ühoro üria ndaaririe-ri, nigo ükamücirithia müthenya wa ithiriro. ⁴⁹ Ni gütuika ndiaaririe ndifirite nii mwene, no riri, Ithe witü üria wandekirie, niwe ünjathite, akanjira üria ingiuga, na üria ingiuga. ⁵⁰ Na ninjüi riathani riake ni muoyo wa tene na tene; tondü wa üguo, ndeto iria njaragia-ri, no ta üria Ithe witü anjirite, noguo njaragia.

¹ Joh 7:30; 8:20;
12:23; 16:28.

13 NA riri, glathl kia Bathaka giatua gükinya, Jesu nioi hingo yake ni nginyu oime gükü thi athii gwí Ithe witü, na tondü niendete andu ake mwene aria maarí gükü thi, ni kümenda aamendaga nginya o kirikiriro.

² Na hingo ya kúria irio cia hwai-ini, nake mücukaní arikítie gwíkira Judas Müisikariota, mürü wa Simoni, ngoro ya kümükünyanira anyitwo, ³ Jesu agiíka atiri, akimenyaga ati Ithe witü niamünengerete maündü mothe agakimaiga moko-ini make, na ati kuuma nioimire kwí Ngai, na ni güthii egüthii o kwí Ngai, ⁴ agiükira akiuma metha-ini, akiiga nguo ciakte iria cia igürü thi, akioya gitambaya gia kwígiria, agíkiloja njohero. ⁵ Agicoka agiükira mbaküri mai, akiambiriria güthambia arutwo nyariri akimagiragia na gitambaya kiu eohete. ⁶ Agigikinya he Simoni Petero. Nake akimwira, Mwathani, ükuuga ü'thambie nyariri, wee? ⁷ Jesu agicokia akimwira

⁷ Joh 12:16;
13:12.

atiri, Nii ūria ngwika, wee ndūū rīu; no niūrimenya thutha. ⁸ Petero akimwira, Ndūri hingo ugathambia nyariri ciakwa, o rī, o rī. Nake Jesu akimūcokeria atiriri, Ndaaga gūgūthambia-ri, tūtirī ngwataniro nave. ⁹ Simoni Petero akimwira, Mwathani, no gi' thambie, na to nyariri ciiki, 'thambia moko o namo, o na mūtwe. ¹⁰ Nake Jesu akimwira atiri, Ūria withambite mwiri wothe ndari na bata acoke gwithamba hangī tiga o nyariri, ni mūtheru guothe biū; na inyui mūri atheru, no ti inyuotho. ¹¹ Amu nioi ūria ūkūmukunyanira; nikoi oigire, Mūtiri atheru inyuotho.

¹² Aakirikia kūmathambia nyariri, na kwihumba nguo ciakte, na gūcoka gūikara metha-ini, akimera atiri, Nīmwamenya ūguo ndīmwikite? ¹³ Mūnjitaga Mūrutani, na mūkanjita Mwathani; na nī wega mūkiuga ūguo, amu niguo ndi. ¹⁴ Na rīrī, nii Mwathani, nii Mūrutani, ndagikorūo 'thambite nyariri cianyu-ri, nīmwagirirūo na inyui mūthambanagie nyariri inyuene. ¹⁵ Amu ni kūmuonereria ndamuonereria, ni getha na inyui mwikage ūguo ndīmwikite. ¹⁶ Ndamwira atiri, o ma, ma, Ngombo ti nene kwī mūmiathi; na mūtūmwo ti mūnene kwī mūmūtūmi. ¹⁷ Akorūo nīmūū ūguo, gūkena ni inyui mwagūtiuka niguo mūrūkaga. ¹⁸ Ti inyuotho ndiragweta; nii aria ndathurire nīndimoi; no rīrī, gūgūtiuka ūguo ni getha ūhoro ūria mwandike ūhingio, ūria uugite atiri, Ūria tūriaga mūgate nake nīanjikitie rūhukū. ¹⁹ Kuuma rīu ngūmūhe ūhoro ūtanakinya gwikika, ni getha warikia gwikika mūgetikie ati ni nii ūria we. ²⁰ Ndamwira atiri, o ma, ma, Ūria wa gwitikira mūndū o na ūrikū ūreketo ni nii, ni nii etikira; nake ūria wanjikitika nii, nietikira ūria wandekirie.

²¹ Jesu aarikia kuuga ūguo, agitangika roho, agikiumbūra, akiuga, Ndamwira atiri, o ma, ma, Inyui ūmwe niekūngunyanira. ²² Arutwo magikimba kūrorana, marigitwo ni ūcio aagweta. ²³ Na mūruto wake ūmwe, ūria wendetwo ni Jesu, aari ho metha-ini etiirite o hakuhi na githūri kia Jesu. ²⁴ Nake Simoni Petero agikiheneria ūcio, akimwira atiri, Twire ūcio aagweta. ²⁵ Nake, ari o hau etiirite githūri-ini kia Jesu, agūcokia na thutha akimūuria, Mwathani, ūcio nū? ²⁶ Nake Jesu agigcokia atiri, Ni ūyū ngūrikiria kienyū thathi-ini, ndimūhe. Na aarikia kūrikia kienyū thathi-ini, agikiruta, akihe Judasi, mūrū wa Simoni, ūria Mūisikariota. ²⁷ Nake aarikia kūheo kienyū kiu, ihinda o rīu agitonyo nī Shaitani. Jesu agikimwira atiri, Ūria ūgwika, ika o narua. ²⁸ Na rīrī, acio maari metha-ini gūtirī mūndū wamenyre kīria gūtūmire amwīre ūguo. ²⁹ Ni gūkorūo amwe megeragiria ati kuona Judasi niwe waikaraga na mondo, ati hihi Jesu aamwirire, Gūra indo iria itūbatarie cia giathi; kana hihi aamwiraga athii akahe athini kindū. ³⁰ Nake aarikia kwamükira kienyū kiu, o rimwe akiuma; na nī ūtukū.

³¹ Ūcio aakirikia kuuma, Jesu agikirua atiriri, Rīu ni hindī Mūrū wa mūndū agoocithitio, nake Ngai akagoochitio e thiini wake. ³² Na rīrī, [Ngai aakorūo agoocithitio e thiini wake,] Ngai o nake niekūmūgoocithia e thiini wake mwene, na niekūmūgoocithia o narua. ³³ Twana tūtū, no kahinda kanini ndigairie ga gūkarania na inyui. Mūkanjaria, na rīrī, ta ūria nderire Ayahudi, ati, Kūu ngūthii nii, inyui mūtingihota gūkinya-ri, rīu noguo ndamwira inyui. ³⁴ Rīu ngūmūhe riathanri rīerū, ni ati mwendane; o ta ūguo ni ndimwendete, inyui mwendane o ro ūguo inyuene. ³⁵ Ni ūguo andū othe marimenyaga mūri arutwo akwa, mwatūura mwendaine.

³⁶ Simoni Petero akimūuria, Mwathani, ni na kū ugūthii? Nake Jesu agicokia atiri, Kūu ngūthii, ndūngihota kūnūmirira rīu; no thutha nīfakānumirira. ³⁷ Petero akimwira, Mwathani, ndingihota gūkūrūmirira rīu nīki? Nii-ri, no ndute muoyo wakwa ni ūndū waku. ³⁸ Nake Jesu agicokia atiri, Githī waruta muoyo waku ni ūndū wakwa? Ndakwira atiri, o ma, ma, Ngūkū ndigūkorūo igambite ūtangaanite gatatu.

8 Tit 3:5.

10 Joh 15:3; 13:18.

11 Joh 6:64, 70, 71.

13 Mat 23:8, 10; Luk 6:46.

14 Luk 22:27; 1 Tim 5:10.

15 Mat 11:29; Filip 2:5; 1 Pet 2:21.

16 Mat 10:24; Joh 15:20.

17 Mat 7:24; Jak 1:25.

18 Joh 13:10, 11, 26; Thab 4:1:9.

19 Joh 14:29; 16:4.

20 Mat 10:40; Mar 9:37.

21-30 Mat 26:21-25; Mar 14:18-21. Luk 22:21-23.

21 Joh 12:27.

23 Joh 19:26; 20:2; 21:7, 20.

27 Luk 22:3; Joh 13:2.

29 Joh 12:6.

31 Joh 14:13.

32 Joh 12:23; 17:1, 5.

33 Joh 7:33, 34; 8:21.

34 Joh 15:12, 17; 1 Joh 3:23.

36 Joh 14:2.

37, 38 Mat 26:33-35; Mar 14:29-31; Luk 22:33, 34. 38 Joh 18:27.

1 Joh 14:27;
Mar 11:22.
2 Joh 13:36.
3 Joh 12:26;
17:24.

5 Joh 11:16;
20:24.
6 Ahib 10:20;
Mat 11:27;
Joh 11:25.
7 Joh 8:19.

8 Joh 1:43;
12:21.
9 Joh 12:45;
10:30;
Kol 1:15;
Ahib 1:3.
10 Joh 10:38;
12:49.

11 Joh 5:36.

12 Mar 16:17, 20.

13 Joh 15:7, 16;
Mar 11:24;
1 John 5:14.
14 Joh 16:23, 24.

15 Joh 15:10;
1 Joh 5:3.

16 Joh 14:26;
15:26; 16:7;

1 Joh 2:1.

17 Joh 7:39;
16:13;

1 Kor 2:12-14.

19 Joh 7:33;
16:16.

20 Joh 17:21-23.

21 1 Joh 2:5; 5:3;
Joh 16:27.

22 Luk 6:16;
Atum 10:40,
41.

23 Joh 14:15, 21;
2 Kor 6:16:]
Kug 3:20.

24 Joh 7:16;
14:10.

26 Joh 14:16;
16:13.

27 Joh 16:33;
20:21; 14:1.

28 Joh 14:3, 12.

29 Joh 13:19;
16:4.

30 Joh 12:31;
Ef 2:2.

31 Joh 12:49, 50;
Ahib 5:8.

14 MÜTIGATANGIKE ngoro; nimwihokete Ngai, na ni iwi mwi'hoke. ² Nyumba ya Awa kwí na itúuro nyingi; gütangirí üguo, ingiri kümwira; ni gükoruo ngüthii kümüthondekera handü. ³ Na ndathii ndamüthondekera handü, ni gücoka ngacoka, ndimütware mügaikarage o hari ni, niguo haria ndi, na inyui mügiage ho. ⁴ Na kúu ngüthii, nimüü nijsira yakuo. ⁵ Toma akimwira, Mwathani, ithui tütüü kúria ügüthii; nayo njira-ri, twakimimena atia? ⁶ Nake Jesu akimwira atíri, Ni ni njira, na ni ni ühoro-üría-wa-ma, na ni ni muoyo; gütirí mündü ükinyaga gwi Ithe witü, atokuire hari ni. ⁷ Nii müngira'menyete, müngiramenyete Awa o nake; riu thutha üyu mügütüura mümüü, o na kumuona nimümu-onete.

⁸ Filipu akimwira, Mwathani, tuonie Ithe witü, na tüküiganwo. ⁹ Nake Jesu akimwira atíri, Githi ndüire na inyui hingo iigana üü, nawe, Filipu, ükaaga kú'menya? mündü ünyonete ni nionete Ithe witü; ni atia tondu wanjira, Tuonie Ithe witü? ¹⁰ Kai ütetikite ati nii ndi thiini wa Ithe witü, nake Ithe witü e thiini wakwa? Ciugo iria ndimwiraga inyui ndiugaga ndüüritre ni mwene; Ithe witü niwe wikaga maündü make atuire thiini wakwa. ¹¹ Njitikiai ati ndi thiini wa Ithe witü, nake Ithe witü e thiini wakwa; kana mwike atíri, o ma, ma, Üria wii'hokete-ri, maündü maria niijikaga, we no ameke o nake; o na eke manene kwi macio, ni ündü ndathii gwi Ithe witü. ¹² Naguo ündü o wothe mükahoya na riütwi riakwa, ningawika, ni getha Ithe witü agoocithagio na ündü wa Müriü. ¹⁴ Nii mwa'hoja ündü o ürikü na riütwi riakwa, ningawika.

¹⁵ Akoruo nimünyenda-ri, mürimenyagirira maathani makwa. ¹⁶ Na ni ningahoya Ithe witü, nake niakamühe Müteithia üngi, aikarage na inyui tene na tene, ¹⁷ na niwe Roho üria wa ma, üria ütangihota gwitikiruo ni kirindi già gükü thi, ni gükoruo gitimuonaga, o na gitimüü; inyui-ri, nimüramümenya, ni gükoruo niatüire o na inyui, na niakamükara o ngoro thiini. ¹⁸ Ndikümütinga ta ciana cia ngoriai; ni güüka ngüüka kúri inyui.

¹⁹ Gütigairie ihinda inyini, kirindi già gükü thi kíage gücoka künyoná, indi inyui nimüryonaga; na tondu ni i ndi muoyo, inyui na inyui no mütüüre muoyo. ²⁰ Müthenya ücio nimükamenya ati ni i ndi thiini wa Awa, na inyui mwí thiini wakwa, na ni i ndi thiini wanyu. ²¹ Üria ükaraga na maathani makwa na akamamenyagirira-ri, ücio nowe ünyenda; nake üria ünyenda niariendagwo ni Awa, o na ni i nindümwendaga, na ndiioni-thagie we. ²² Nake Judasi (na ti üria Müisikariota) akimüuria, Mwathani, kai gütuukite atia tondu üritwionithagia ithui, na ndwionithie kirindi giothe?

²³ Nake Jesu agicokia akimwira atíri, Mündü aakoruo nianyenda, arime-nyagirira uge wakwa; nake Awa niarimwendaga, na nitüriüka kúri we, tutüüranie nake. ²⁴ Üria ütanyenda ndamenyagirira ciugo ciakwa; naguo ühoro üria müiguaga ti wakwa, ni wa Ithe witü üria wandekirie.

²⁵ Maündü macio ndimwirite turi o na inyui. ²⁶ No riri, Müteithia, o ücio Roho Mütheru, üria ükareko ni Ithe witü na riütwi riakwa, we akamürua maündü mothe, na amüririkanagie mohoro mothe maria ndanamühe. ²⁷ Thayü niguo ndamütingira; thayü wakwa niguo ndamühe; ti ta üria kühaganagwo ni andü a gükü thi, ti üguo ndamühe. Mütigata-ngike ngoro, kana mügie na guoya. ²⁸ Nimwaigua üguo ndamwira ati, Ni güthii ngüthii, na ningüüka kúri inyui. Münginyendete, nimüngiakena, ni ündü ngüthii gwi Ithe witü; amu Ithe witü ni münene kúri ni. ²⁹ Na riu ni ndamühe ühoro ütanakinya, ati niguo warikia gükinya, mügetikia.

³⁰ Ndigücoka kwaria ühoro müngi na inyui, tondu münene wa gükü thi niegüüka; nake-ri, ndari na ündü angiona thiini wakwa; ³¹ no riri, gügü-tuuka üguo ni getha kirindi già gükü thi kimenye ninyenda Ithe witü, na kimenye ati o üria Ithe witü aanjathire, noguo ngwika. Ükirai, tüthii.

15 Ní ni mūthabibu ūria wa ma, nake Awa niwe mūrimiri. ² Rūhonge o ruothe rūi thiini wakwa rūtaciaraga, niarücehaga akarüeheria; na rūria ruothe rūciaraga ni gütheria arütheragia, níguo rüciare mūno. ³ Inyuí mūri atheru o na riu ni ündū wa ühoro ūria ndanamühe. ⁴ Ikaragai thiini wakwa, na nii njikare thiini wanyu. O ta ūria rūhonge rütagihota güciara maciaro rūi ruiki, rütegükara thiini wa mūthabibu-rī, noguo na inyuí müttingihota, müttegükara thiini wakwa. ⁵ Ní ni mūthabibu, ni inyuí honge; ūria ükaire thiini wakwa, na nii ngaikara thiini wake, ücio niaciara maciaro maingi; amu-rī, mütari hamwe na nii mütiri ündū münghota gwika. ⁶ Mündū aaga güikara thiini wakwa, ni güteo ateagwo ta rūhonge, akoma; honge icio igakiünganio, igaikio mwaki-ini, iakahia. ⁷ Mwaikara thiini wakwa, nacio ciugo ciakwa ciaikara thiini wanyu-rī, hoyagai ündū o ūria mūkwenda, na nimügekwo guo. ⁸ Ündū üngigoocithia Awa no atirí, no müciarage maciaro maingi, na níguo mügituile arutwo akwa.

⁹ O ta ūria Ithe witū anyendete, noguo ndimwendete inyuí; ikaragai o na wendo wakwa. ¹⁰ Mwatüura müményereire maathani makwa, mügü-ikara o na wendo wakwa, o ta ūria nii ndüre 'menyagirira maathani ma Awa, ngaikara o na wendo wake. ¹¹ Ndawíra maündū macio, ni getha mügie na gikeno kíria ndi nakio, nakio gikeno kianyu gikinyanire. ¹² Riri nírio riathani riakwa, atí mwendane inyuene, o ta ūria nii ndimwendete.

¹³ Gütiri mündū wi na wendani münene kúri üyú, atí mündū arute muoyo wake ni ündū wa arata ake. ¹⁴ Inyuí mūri arata akwa, mweka maündū maria ndimwathaga. ¹⁵ Ndígúcoka künwita ndungata, tondū ndungata ndimenyaga ūria mümiathi egwíka; inyuí-rī, ndimütuite arata, ni gükorüo inyuí nindimümenyithitie maündū mothe maria njiguíte hari Awa. ¹⁶ Ti inyuí mwa'thurire nii, ni nii ndamüthuriye inyuí, ngímwamüra, ni getha müthii müciare maciaro, namo maciaro manyu matüre; níguo ündū o wothe mükahoya Ithe witū na riitwa riakwa, akamühe. ¹⁷ Ndiramwatha üguo ni getha mwendanage.

¹⁸ Kirindi già gükü thi klamüthüura, menyai niklambite gú'thüura nií mbere yanyu. ¹⁹ Müngirí a gükü thi, aria a gükü thi ni kwenda mangienda aria ao; no tondū mütiri a gükü thi, tondū nii ni kümüthura ndamüthuriye thiini wa aria a gükü thi, niklo kirindi già gükü thi kümüthüre. ²⁰ Riri-kanagai kiugo kíria ndimwírire, atí, Ngombo ti nene kwi mümiathi. Ongorüo nii nímaa'thínirie, inyuí na inyuí nimakamüthinia; na ongorüo uuge wakwa nímaa'ményereire, wanyu naguo no makaümenyerera. ²¹ No kai maündū macio mothe makamwíka ni ündū wa riitwa riakwa, ni ündū matimenyaine na ūria wandekirie. ²² Itangiagükkire ngimahé ühoro, matinglagüire na wihia; no riu matingiona külgwatio ni ündū wa wihia wao.

²³ Üria ü'thüire nii, athüire Awa o nake. ²⁴ Itangiagükkire maündū kwo matari mekwo ni mündū üngi, matinglagüire na wihia; no riu kuona níma-tuonete o na güthüura magatüthüura, nií o na Awa ithueri. ²⁵ No riri, gütuikite üguo ni getha ühoro ühingio ūria wandikitwo watho-ini wao, atirí, Nímaa'thüüre tühü. ²⁶ No riri, Müteithia aarikia güüka, ūria ngarekia oke kúri inyuí oimite gwí Ithe witū, o we Roho ūria wa ma, ūria uumanaga na Ithe witū, we niagatuika műira wakwa; ²⁷ o na inyuí mürí o aira, ni ündū mütüire na nii gwata kiambiríria.

16 NDAMWÍRA maündū macio níguo mütikanae kühingwo. ² Mükagiro güthiaga mathunagogi; o na hingo no iroka mündū wa kümüüraga one ta ari Ngai aratungatira. ³ Mageka üguo ni ündū matiri maamenya Ithe witū, o na kana maka'meña nii. ⁴ No riri, nindamwíra maündū macio ni getha hingo yamo yakinya, mükamarikana, müririkane atí nindamwíre üguo. Na ndiamwíraga maündū macio kiambiríria-ini, ni ündū twari o hamwe na inyuí. ⁵ Indi riu ningüthii kwí ūria wandekirie; na

- 1 Thab 8:8; Jer 2:21.
- 2 Mat 7:19; 15:13.
- 3 Joh 13:10.
- 4 1 Joh 2:6.

5 1 Kor 12:12, 27.

- 6 Mat 3:10; 13:40-42.
- 7 Mar 1:24; Joh 14:13.
- 8 Mat 5:16.

10 Joh 14:15, 23.

- 11 Joh 17:13.
- 12 Joh 13:34; 1 Joh 3:11.

13 Joh 10:11; Rom 5:6; 7:1; Joh 3:16.

14 Joh 8:31; Mat 12:50.

15 Joh 8:26; 17:26.

16 Joh 6:70; 13:18; 15:7.

18 Joh 7:7; 1 Joh 3:13.

19 1 Joh 4:5; 17:14; Luk 6:22.

20 Joh 13:16; Mat 10:24.

21 Joh 16:3; Mat 5:11; 10:22; Mar 13:13.

23 Joh 5:23; Luk 10:16.

24 Joh 9:41.

25 Thab 35:19; 69:4.

26 Luk 24:49; Joh 14:26; 1 Joh 5:7.

27 Luk 1:2; Atum 1:8; 5:32.

1 Joh 14:29; Joh 9:22; Mat 5:11;

24:9; Luk 6:22; Atum 8:1; 9:1.

3 Joh 15:21; 4 Joh 13:19; 14:29.

5 Joh 7:33; 13:36; 14:5.

- 6 Joh 16:22.
 7 Joh 7:39;
^{14:16.}
- 9 Joh 3:18; 8:24.
 10 Atum 5:31.
 11 Joh 12:31;
^{Ahib 2:14.}
 12 1 Kor 3:1.
 13 Joh 14:26;
^{1 Joh 2:27.}
- 15 Joh 17:10.
 16 Joh 7:33;
^{14:19.}
- 17 Mar 9:10, 32.
- 20 Mat 9:15;
^{5:4.}
- 21 Isa 26:17.
- 22 Joh 16:6, 16;
^{Isa 66:14.}
- 23 Joh 14:13, 14;
^{i Joh 5:14, 15.}
- 24 Mat 7:7;
^{Mar 11:24;}
^{Joh 15:11.}
- 25 Joh 10:6.
- 27 Joh 14:21, 23;
^{17:8.}
- 28 Joh 13:3.
- 29 Joh 16:25.
- 30 Joh 2:25;
^{21:17.}
- 32 Zek 13:7;
^{Mat 26:31;}
^{Mar 14:27, 50;}
^{Joh 8:29.}
- 33 Joh 14:27;
^{Rom 5:1;}
^{i Joh 5:4, 5.}
- inuyi gütiri üranjüria, Ni kū üguthii? ⁶ No nī kuiyürüo müiyürütwo ni kieha ngoro, nī ündü ndamwira maündü macio. ⁷ No kai üguo ngümwira nī ma, atiri, Nikümwigirire nii 'thii; amu ndaaga gütihil, Müteithia ndagoka kuri inyui; no ndathil-ri, ningamürekia oke kuri inyui. ⁸ Nake aarikia gütükä, níakaiguithia kirindi kihooto ha ühoro wa mehia, na wa üthingu, na wa cira: ⁹ akiiguithie kihooto ha ühoro wa mehia, nī ündü gitii'hokete nii, ¹⁰ na ha ühoro wa üthingu, nī ündü ndathii gwi Ithe witü, na müticoka künyonä, ¹¹ na ha ühoro wa cira, nī ündü münene wa gükü thi niarikitie gütürüo ituero. ¹² Nindigairie maündü maingi ma kümwira, no mütingihota kümettiiria riu. ¹³ No riri, ücio Roho wa ma oka, we níakamütongoria amuumiririe ühoro-ini üria wa ma wothe; tondu ndakaaragia na kwüra gwake mwene, indi maündü o mothe maria akaigua, nomo akoiga; na níakamuumbürira maündü maria magoka thutha. ¹⁴ We ni nii akagoocithia; nī gükortuo ni maündü makwa akanyitaga, amuumbüragire. ¹⁵ Maündü o mothe maria Ithe witü e namo nī makwa; nikio ndoiga ati ni maündü makwa akanyitaga, amuumbüragire inyui. ¹⁶ Kahinda kanini, na künyonä nimükanyona.
- ¹⁷ Tondü wa ühoro ücio arutwo ake amwe makiürania atiri, Ni atia üguo aatwira, ati, Kahinda kanini, na müticoka künyonä, ningi kahinda kanini, na künyonä nimükanyona; na ati, Ni ündü ngüthii gwi Ithe witü? ¹⁸ Magakiürania, Ni atia üguo ekuuga, ati, Kahinda kanini? Tütükümenya üria ekuuga. ¹⁹ Nake Jesu akiona ati nimekwenda kümüüria, akimera atiriri, Anga nī ühoro ücio müküürania, üguo ndoiga, Kahinda kanini, na müticoka künyonä, ningi kahinda kanini, na künyonä nimükanyona? ²⁰ Ndamwira atiri, o ma, ma, Inyui mükarira na mückae, indi kirindi già gükü thi ni gükena gigakena; inyui-ri, nī kieha mükaigna, indi kieha kiu kianyu nigikagarürükä gíkeno. ²¹ Mündü muka akirümwo niaiguaga kieha, nī ündü hingo yake nī nginyu; no riri, aarikia güciara kaana, ndacokaga küririkana ruo nī üria egükena nī ündü kuri mündü waciartuo gükü thi. ²² O na inyui nī kieha mükiri nakio riu; no ningamuona ringi, ngoro cianyu ikene, na gíkeno kiu mükagia nakio gütiri mündü ükamütunya. ²³ Na müthenya ücio wakinya mütiri ündü mükanjüria. Ndamwira atiri, o ma, ma, Mwahoya Ithe witü ündü o na ürikü, niakamühe na riitwa riakwa. ²⁴ Mbere ino mütiri mwahoya ündü na riitwa riakwa; hoyagai, na nimüriheagwo, nī getha gíkeno kianyu gíkinyanire.
- ²⁵ Mohoro macio ndimüheete na thimo; na kwí hingo igüüka itagacoka kümüühe ühoro na thimo, no ndimuumiririe ühoro wa Ithe witü o wega. ²⁶ Müthenya ücio mükahoyaga na riitwa riakwa; na ndikümwira ati ni nii ngahoyaga Ithe witü nī ündü wanyu; ²⁷ amu Ithe witü we mwene niamwenda, nī ündü inyui nimünyendete nii, na mügetikia ati ndoimire na kuri Ithe witü. ²⁸ Kuuma nindoimanire na kuri Ithe witü, na nī güüka njükite gükü thi; riu ningi nī kuuma nguuma gükü thi, 'thii gwi Ithe witü. ²⁹ Arutwo ake makiuga, One, riu üratühe ühoro wega, na ndükwaria thimo. ³⁰ Riu tükümenya ati wee nüüü maündü mothe, na ndüri na bata ütiro ühoro ni mündü; tondu wa ühoro ücio-ri, nitwetikia ati niwoimire na kuri Ngai. ³¹ Nake Jesu akimacokeria atiri, Riu githi mügwitikia? ³² Atiriri, hingo nüügüka, o na riu no nginyu, mükünyagana, müünüke, mündü gwake, mündü gwake, mündige o nyiki; no ningi ndiri nyiki, nī gükortuo twi na Ithe witü. ³³ Ndamwira maündü macio nī getha thili wakwa mügie na thayü. Gükü thi mürionaga thina; na no kiümüririci, nii nindoretie maündü ma gükü thi.

1 Joh 11:41;
^{12:23.}

2 Mat 11:27;
^{28:18;}
^{Joh 10:28.}

17 JESU nloigire maündü macio, agicoka agitiira maitho akirora Igürü, akiuga atiriri, Awa, hingo nī nginyu; goocithia Mürüguo, nī getha Mürüguo nake akügoocithie; ² kuringana na üria wamüheire hinya wa

gwatha andū othe, nīguo aria othe ūmūheete amahe muoyo wa tene na tene.

³ Naguo muoyo wa tene na tene ni atīri, nī makūmenye wee Ngai ūria ūmwe wa ma, na mamenye ūria warekirie, na niwe Jesu Kristo. ⁴ Wee ningūgoocithitie gükū thi, tondū nindikitie wira ūria wa'heire ndute.

⁵ Na riu, Awa, ngoocithia nīl, twi hamwe nawe mwene, na riri ūria twatūire naguo hamwe nawe tene thi itaanagia. ⁶ Ningūriirie andū rītwa riaku aria wa'heire gükū thi; maari aku, nawe ūki'he; nao nīmamenyereire ūhoro waku. ⁷ Riu nīmamenyete ati maündū mothe maria ū'heete nīmoimite kūri wee; ⁸ amu mohoro maria wa'heire, nindimaheete o, nao makimeti kira, makiya kūmenya ma ati nīndoimire na kūri wee, na magītikia ati niwe wandekirie. ⁹ Nio ngūhoera; ndikūhoera kirindi già gükū thi, no acio ū'heete, tondū nīl aku; ¹⁰ akwa othe no aku, na aku no akwa, na nīi ningooocithitio nī undū wao.

¹¹ Na riu nīl, gükū thi, ndicoka gükorūo kuo, no aya megūikara o gükū thi, na nīi ningūuka kūri wee. Awa mūtheru, maikaragie thiini wa rītwa riaku rīrī ū'heete, nīguo matuikē ūmwe ki, o ta ithui. ¹² Riria ndiratūire nao, nī nīi ndiramaikaragia thiini wa rītwa riaku riu ū'heete; na kūgitira nīndiramagitagia, na gütirī worire, tiga o ūria mwana wa kūūra, nī getha ūhoro ūria mwandike ūhingio. ¹³ Indi riu ningūuka kūri wee, na maündū maya ndiroigira o gükū thi, nī getha maikarage na gikeno giakwa gūi gikinyanirū kūna ngoro-ini ciao. ¹⁴ Nīi nīndimaheete ūhoro waku; nakio kirindi già gükū thi gikamathūra, nī undū ti a gükū thi, o ta ūguo nīi na nīi itari wa gükū thi. ¹⁵ Ndigükūhoya ūmarute gükū thi, no kūmaikaria ūmaikaragie matikanathūkio ni ūria mūrūra. ¹⁶ O ti a gükū thi, o ta ūguo nīi na nīi itari wa gükū thi. ¹⁷ Maamūre ūmatherie na ūhoro-ūria-wa-ma: ūhoro waku nīguo ūhoro-ūria-wa-ma. ¹⁸ Ta ūria wee wandekirie njuke gükū thi, nīi na nīi noguo ndamarekirie kirindi-ini già gükū thi. ¹⁹ Na nīndiāmūrīte nī undū wao, nī getha nao ene maamūrūo matherio na ūhoro-wa-ma.

²⁰ Ningī ti aya oike ndirahoera; ndahoera aria nao marikoragwo mei'ho-kete nī undū wa ciugo ciao; ²¹ atī othe matuikē ūmwe ki; o ta ūguo wee, Awa, wi thiini wakwa, na nīi ndī thiini waku, o nao magie thiini witū, nī getha kirindi già gükū thi gütikie ati niwe wandekirie. ²² Na nīl, riri ūria ū'heete, nīndimaheete o nao, ati nīguo matuikē ūmwe ki, o ta ūguo ithui tūri ūmwe; ²³ nīi thiini wao, nawe thiini wakwa, nīguo marikiririe gütūika ūmwe o wega; nī getha kirindi kīmenye ati niwe wandekirie, na atī acio nīmūndete, o ta ūria ūnyendete nīl. ²⁴ Awa, aria ū'heete, ningwenda ati, o haria ndī, o nao magiage o ho hamwe na nīi; nīguo monage riri wakwa ūria ū'heete; amu nīi niwanyendaga o na tene thi itaanombwo. ²⁵ Awa mūthingu, kirindi già gükū thi gitiakūmenyire, no nīi nīndakūūi; o na aya nīmaamenyire ati niwe wandekirie; ²⁶ na nīi ngīmamenyithia rītwa riaku, na no nīmamenyithagia rīo; nī getha wendani ūria ūnyendete naguo ūikarage thiini wao, o na nīi njikarage thiini wao.

18 JESU aarikia kwaria ūhoro ūcio, makiuma me na arutwo ake magīthii makiringa karūūi getagwo Kidironi, magikinya handū haari mūgunda, magitonya ho, we na arutwo ake. ² Na riri, Judas iake, ūria wamūkunyanire, nīoi handū hau; nī gükorūo Jesu nīmaathiaga ho kaingi na arutwo ake. ³ We Judasi-ri, aarikia kūheo mbütū ya thigari, o na makanga moi-mite kūri athinjiri-Ngai aria anene na Afarisai, magigūka ho me na matawa na icinga na indo cia ita. ⁴ Nake Jesu agikiumira, oī maündū mothe maria akirii kuona, akimoria, Nū mūracaria? ⁵ Makimūcokeria atiri, Ni Jesu ūria Mūnazari. Nake Jesu akimera atiri, Ni nīi. Judasi, ūcio wamūkunyanire, o nake nīaarūngii ho hamwe nao. ⁶ O aakimera ūguo, atī, Ni nīi, magīcoka na thutha, makigū thi. ⁷ Agikimoria rīngi atiri, Nū mūra-

³ 1 Joh 5:20.

⁴ Joh 4:34.

⁵ Joh 1:1, 2;
17:24.

⁶ Joh 17:9, 26;
Mat 6:9.

⁸ Joh 15:15;
16:30.

⁹ Joh 6:37, 44.
¹⁰ Joh 16:15.

¹¹ Joh 10:30;
17:21, 22.

¹² Joh 6:39;
10:28;
2 Thes 2:3;
Thab 109:8.

¹³ Joh 15:11.

¹⁴ Joh 15:19.

¹⁵ 2 Thes 3:3;
1 Joh 5:18;
Luk 22:32.

¹⁷ Joh 6:63.

¹⁸ Joh 20:21.

¹⁹ Ahib 2:11;
10:10.

²⁰ Joh 17:9;
Rom 10:14.

²¹ Joh 17:11;
Gal 3:28;
1 Joh 3:24.

²³ Joh 14:20;
1 Kor 6:17;
Gal 2:20.

²⁴ Joh 12:26;
11:14; 17:5;
1 Pet 1:20.

²⁵ Joh 8:55.

²⁶ Joh 17:6; 15:9.

¹ Mat 26:36;
Mar 14:32;
Luk 22:39;
² Sam 15:23.
² Luk 21:37.

³⁻¹¹ Mat
26:47-56;
Mar 14:43-50;
Luk 22:47-53.
⁴ Joh 13:1.

⁹ Joh 17:12.

¹¹ Mat 20:22;
26:39.

¹²⁻²⁷ Mat
26:57-75;
Mar 14:53-72;
Luk 22:54-71;

¹⁴ Joh 11:49, 50.

¹⁵ Joh 20:3;
21:20.

²⁰ Joh 7:26; 8:26.

²² Joh 19:3;
Atum 23:2.

²⁴ Joh 18:13.

²⁶ Joh 18:10.

²⁷ Joh 13:38.

²⁸ Mat 27:2;
Mar 15:1;
Luk 23:1;

Joh 19:14.

²⁹⁻³⁸ Mat
27:11-14;
Mar 15:2-5;
Luk 23:2, 3;

³¹ Joh 19:6;
Atum 18:15.

³² Joh 3:14;
12:32, 33;

Mat 20:19.

³³ Joh 19:9.

³⁴ Mat 16:13.

carya? Makuga, NI Jesu ūria Münazari. ⁸ Nake Jesu agicokia atiriri, Nindamwira ni nii; akoruo ni nii mügúcaragia, no kirekei aya methiüre; ⁹ na ni getha kiugo kihingio, kíria oigire, ati, Andú aria ū'heete gütiri o na ümwe ndateire. ¹⁰ Nake Simoni Petero, tondú aari na rühi rúa njora, agikirúcomora, agikiáia ngombo ya müthinjiri-Ngai ūria münene, akimitinia gütü kwa ūrio. Na ríri, ngombo io yetagwo Malikü. ¹¹ Nake Jesu agikíuria Petero atiri, Cokia rühi njora-ini; gikombe kíria Ithe witü a'heete, ni ndige gükinyuira?

¹² Nayo mbütü ya thigari na münene wayo, o na makanga ma Ayahudi, magikinyita Jesu makimuoha, ¹³ makiamba kümütwara kwa Anasi, ni gükörö niwe wari müthoni wa Kaiifa, ūria wari müthinjiri-Ngai ūria münene mwaka úcio. ¹⁴ Na ríri, úcio Kaiifa ni ūria wataarire Ayahudi, akiuga ati wega no mündü ümwe akuire kirindi.

¹⁵ Nake Simoni Petero akirúmirira Jesu, o na mürutwo üngi nake. Na ríri, mürutwo úcio üngi nioio ni müthinjiri-Ngai ūria münene, nake agitonyanira na Jesu nja ya müthinjiri-Ngai úcio münene; ¹⁶ indi Petero agitungwo arüngii müromomo-ini na ndatonye. Nake mürutwo úcio üngi, úcio woio ni müthinjiri-Ngai úcio münene, agikiáuma akiariria müükaria wa müromomo, agitonyia Petero. ¹⁷ Nake müürirü úcio waikaragia müromomo agikíuria Petero atiri, Kai wee nawe wi mürutwo wa mündü üyü? Nake akiuga, Aca, ndiri wake. ¹⁸ Na ríri, ngombo cia kúu, na makanga, ni kürugama maarügamite, maakitié mwaki wa makara, tondú kwari na heho, na ni guota motaga mwaki úcio; Petero o nake aari hamwe nao, akarügama agota mwaki.

¹⁹ Nake müthinjiri-Ngai ūria münene agikíuria Jesu ühoro wa arutwo ake, na wa maündü maria aarutanaga. ²⁰ Nake Jesu akimúcokeria atiri, Niirí, ndüire njaragiria kirindi hatari hito; hingo ciote ndirarutagira andú ühoro mathunagogi, o na hekarü-ini, o haria Ayahudi othe monganagira; na ndiri ündü ndanoiga na ngungui. ²¹ Niil wanjúria ni ündü ki? Ta kíurie aria maanaigua, ümorie ūria ndamerire; nio moi maündü maria ndoigire. ²² Oiga üguo, mündü ümwe wa makanga warüngü ho akigütha Jesu na rühi, akiuga atiri, Niguo wacokeria müthinjiri-Ngai ūria münene?

²³ Nake Jesu akimúcokeria atiriri, Ongoruo ni üuru ndoiga, onania üuru úcio; na ongoruo nindoiga wega, wakinüthira ki? ²⁴ Nake Anasi agikiuga atwaruo gwa Kaiifa, müthinjiri-Ngai ūria münene, atwaruo ari o muohe.

²⁵ Na ríri, Simoni Petero ni kürugama aarügamite agiotaga mwaki. Agikíuri atiri, Anga wee nave ūri mürutwo wake? Agikaana, akiuga, Aca, ndiri wake. ²⁶ Nayo ngombo imwe ya müthinjiri-Ngai ūria münene, na yari ya kwa ūria watinirio gütü ni Petero, io ikiuria, Githi nii ndikuonire mwíi nake haria mügündä-ini? ²⁷ Nake Petero agigikaana ringi; na kahinda o kau ngükü ikigamba.

²⁸ Nake Jesu magikimumia gwa Kaiifa makimütwara nyumba-ini iria ya güciriruo, na ni rücini tene; nao ene matiigana gütönya nyumba io ya güciriruo thiini, matikagwatwo ni thahu, no mahote kúria Bathaka. ²⁹ Tondú úcio Pilato akiuma nja kúu maari, akiuria, Mündü üyü-ri, mwamüthitakira ki? ³⁰ Magicokia makimwira atiri, Mündü úcio atangiri mwikiinal-ri, nitüngiakimürehe kúri wee? ³¹ Nake Pilato agikimera, Mütimütware inyuene, mükamütuire cira kúringana na mawatho manyu. Nao Ayahudi makimwira atiri, Ithui tütiri na rütha kúragithia mündü; ³² na ni getha kiugo kia Jesu kihingio, kíria oigire akiorota gükua kúria agakua.

³³ Tondú wa üguo-ri, Pilato agicoka nyumba-ini iria ya güciriruo, agiita Jesu, akimüuria, Wee niwe Müthamaki wa Ayahudi? ³⁴ Nake Jesu agicokia atiriri, Ükuúria üguo wirito ni ngoro yaku mwene, kana ni andú angí makwirire ühoro wakwa? ³⁵ Nake Pilato agicokia atiri, Kai ndi Müyahudi ni? Anga ti rüriri rüanyu na athinjiri-Ngai aria anene maakünaneana kúri

nii; ni atia wikite? ³⁶ Jesu agicokia atiriri, Úthamaki wakwa ti wa na gükü thi; úthamaki wakwa üngiri wa gükü thi, andü akwa mangiri kúruta mbaara, ndikaneo Ayahudi; no riri, üria kúri, úthamaki wakwa ti wa na gükü.

³⁷ Tondü úcio Pilato akimüuria atiri, Anga ükiri o müthamaki, wee? Jesu agicokia atiriri, Wee niwoiga, amu ndi müthamaki. Nikio ndaciariüo, na nikio njükite gükü thi, ati nduike müira wa ühoro-üria-wa-ma. Ühoro-üria-wa-ma-ri, mündü o wothe waguo niaiguaga mügambo wakwa.

³⁸ Pilato akimüuria, Ühoro-wa-ma ükiri ürikü?

Na aarika kuuga üguo, akiuma nja ringi kúri Ayahudi, akimera atiriri, Nii-ri, ndikuona üturu ekite o na ürikü. ³⁹ No mwì na mütugo atiri, ati hindí ya Bathaka ngamuohorera mündü ümwe: riu-ri, mwenda ndimuohore Müthamaki wa Ayahudi? ⁴⁰ Nao magigítika ringi kwanirira, makiuga atiri, Ndükohore üyü, ohora Baraba! Na riri, Baraba úcio aari mütuyani.

19 HÍNDI io Pilato agigicoka agitwara Jesu, akimühürithia na kiboko kii njaaga. ² Nacio thigari igituma thümbi ya miigua, ikimwí-kira mütwe, na ikimühumba nguo ndune ya rangi ta wa ndathi; ³ igokaga hari we, ikoiga, Wi mühoro, Müthamaki wa Ayahudi! ikamügútha na hi. ⁴ Nake Pilato akiuma nja ringi, akimera atiri, Oneni, ngümumuiria haha müri, mümenye ndikuona ngero agerete o na irikü. ⁵ Jesu nake agikiuma nja, e na thümbi io ya miigua o na nguo io ndune. Nake Pilato akimera, Rorei, mündü ni üyü! ⁶ Athinjiri-Ngai aria anene o na makanga maakimuona, makírika kwanirira, makiugaga, Mwambithie müti igürü! mwambithie müti igürü! Nake Pilato akimera atiri, Mütikimütware inyuene, mümwambe müti igürü, amu ni ndinona ngero agerete. ⁷ Nao Ayahudi makimücockeria atiri, Ithui-ri, twi na watho witü, na tondü wa watho úcio ni küüragwo aagirürii nü küüragwo, tondü nietuire Mürü wa Ngai.

⁸ Pilato aakiuga ühoro úcio, akiya gwitigira kwi üria egwitigirite; ⁹ agitonya ringi nyümäba iria ya güciriüo, akiuria Jesu atiri, Üri wa kù, wee? No riri, Jesu ndaigana kümücockeria ündü. ¹⁰ Tondü úcio Pilato akimüuria, Kai ügükirega künjariria? kai útoñ ndi na hinya njuge wohorüo, na ndi na hinya njuge wambwo müti igürü? ¹¹ Jesu akimücockeria atiriri, Ndüngiri na hinya ünjike ündü o na ürikü, ütangihereirüo igürü; na tondü úcio, üria wihiitie müno ni üria ü-neanire kúri wee. ¹² Aagua üguo, Pilato akienda amuohore, indi Ayahudi makianirira, makiuga, Wohora mündü üyü-ri, ndüri mürata wa Kaisari; mündü o wothe wituaga müthamaki niamenete Kaisari. ¹³ Pilato aakiuga ühoro úcio, agitwara Jesu nja, agiikarira gití già ituiro, handü hetagwo Haria-haare-Mahiga, na hakigwetwo na Kihibirania hetagwo Gabatha. ¹⁴ Na riri, kwari müthenya wa Ihaariria ria Bathaka, na gúgakinya ta thaa thita. Akiira Ayahudi, Ni üyü, Müthamaki wanyu! ¹⁵ Nao magikianirira, makiuga, Niatwarüo! niatwarüo! mwambithie müti igürü! Nake Pilato akimoria atiri, Nyambithie Müthamaki wanyu? Nao athinjiri-Ngai aria anene magicokia atiri, Tüti na müthamaki ithui, tiga o Kaisari. ¹⁶ Tondü úcio agikimanengera we akaambwo müti igürü.

Magikinyita Jesu, ¹⁷ nake akiumagara ekuuiire müti wake, agikinya haria hetagwo Handü ha kibuuri, na noho hetagwo na Kihibirania Golgotha; ¹⁸ na hau makimwamba müti igürü, na makiamba andü angi eri miti igürü hamwe nake, ümwe mwena üyü na ümwe mwena úcio üngi, Jesu e gatagati. ¹⁹ Ningi Pilato akiandikititia ühoro wake kahengere-ini, agigekirithia müti wake igürü. Na üria kaandikitwo ni üü: JESU MÜNAZARI, MÜTHAMAKI WA AYAHUDI. ²⁰ Nao Ayahudi magigithoma ühoro úcio aingi, ni gükorüo handü hau Jesu aambilüro haari hakuhi na itüüra; na waandikitwo na Kihibirania, na Kiroma na Kiyunani. ²¹ Nao athinjiri-Ngai aria anene a Ayahudi magikiira Pilato atiri, Tiga kwandika, Müthamaki wa

³⁶ Joh 6:15; 8:23;
Dan 2:44;
Mat 26:53.

³⁷ 1 Tim 6:13;
Joh 10:27.

³⁸ Joh 19:4, 6.

^{39, 40} Mat
27:15-23;
Mar 15:6-14;
Luk 23:18-23.
⁴⁰ Atüm 3:14.

¹⁻³ Mat 27:26-
30;
Mar 15:15-19.
³ Joh 18:22.

⁴ Joh 18:38.

⁶ Joh 18:31.

⁷ Alaw 24:16;
Luk 22:70;
Joh 5:18;
10:33.

⁹ Mat 26:63.

¹¹ Joh 10:18;
Atüm 2:23.

¹² Atüm 3:13;
Luk 23:2.

¹⁴ Joh 18:28.

¹⁵ Luk 23:18;
Joh 19:6.

¹⁷ Mat 27:33;
Mar 15:22;
Luk 23:33.

¹⁸ Luk 23:32, 33.

¹⁹ Mat 27:37.

Ayahudi; andika ati n̄i kuuga oigire, Ni ni Mūthamaki wa Ayahudi.
22 Nake Pilato agicokia atiri, Úguo ndaandika-ri, nindaandika ndanina.

23 Mat 27:35.

23 Nacio thigari, ciarikia kwamba Jesu mūti igūrū, igikioya nguo ciake, igicitua maringa mana, mūthigari iringa riake, mūthigari iringa riake; o na kanjū nayo makimioya; na riri, kanjū io ndiari na rūtumo, yarutitio igūrū gütumwo iri o tama ümwé ûgwataine mbari ciithe. **24** Tondū úcio magikiirana atiri, Nitütige kümiatüra, tumicukire miti, tumenye üria ûguthii nayo; na n̄i getha ûhoro üria wandikitwo ûhingio, üria uugite atiri,

Makigayana nguo ciakwa,

Nario itonyo riakwa makiricukira miti.

25 Mat 27:55, 56.

Üguo noguo thigari ciekire. **25** Na riri, hau mūti-ini wa Jesu nihaarüngi nyina, na mwari wa nyina na nyina, Mariamu mütumia wa Kileopa, na Mariamu Mūmagidali. **26** Nake Jesu aakiona nyina, na mürutwo üria endete, marüngi ho, akiira nyina atiri, Mütumia üyü, mürüguo n̄i úcio!

26 Joh 13:23.

27 Agicoka akiira mürutwo úcio atiri, Ni úcio nyükwa! Na gwata o hindī io mürutwo úcio akimütwarwa agatüüre gwake.

28 Thab 22:15.

28 Riri ringi, aamenya ati riū maündū mothe n̄i mariku, n̄i getha ûhoro üria mwandise ürkie gwikika, Jesu akiuga atiri, Ni nyotii. **29** Na haari na nyanya yaigitwo ho iiyüire thiki; magigitcerera rüthanu rúa mūthobi thibani iiyüire thiki, makimütwaririra kanua-ini. **30** Nake Jesu aarikia gükunda thiki úcio, agikiuga atiri, Úhoro niwarika; akiinamia mütwe, agituikana.

31 Joh 19:14;

Gükoc 21:23.

31 Ningi tondū n̄i mūthenya wa Ihaariria, ciimba itigatinde miti igūrū mūthenya wa thabatū (n̄i gükorüo thabatū io yari mūthenya münene), Ayahudi magikihoya Pilato oige andū acio aambe moinwo magürü, ciimba irutwo cieherio. **32** Thigari igigithii ikiunanga üria wa mbere magürü, o na üria üngi waambitwo nake; **33** no maakinaya hari Jesu, mona nlarikitie gükua, magigitka kuuna magürü make; **34** no ningi, mūthigari ümwé akimüthe na itimü mbaru, nake, o aathewo, akiura thakame na mai. **35** Na üria wonire üguo niwe müira, naguo üira wake n̄i wa ma; nake nioi n̄i ma ekuuga, n̄i getha o na inyuü mwitikie. **36** Amu-ri, gwekirüo üguo n̄i getha ûhoro ûhingio, üria wandikitwo ati, Ndari ihindī o na rimwe angiuwo.

34 1 Joh 5:6, 8.

35 Joh 21:24;

1 Joh 1:1-3.

36 Tham 12:46;

Ndar 9:12;

Thab 34:20;

1 Kor 5:7.

37 Zek 12:10;

Küü 1:7.

38-42 Mat

27:57-61;

Mar 15:42-47;

Luk 23:50-55.

39 Joh 3:2; 7:50;

Thab 45:8;

Mat 2:11.

40 Joh 20:5-7.

38 Na thutha úcio Jusufu, wa küria gwitagwo Arimathea, nake aari mürutwo wa Jesu, no n̄i kühitha aahithaga n̄i ündū wa gwitigira Ayahudi, úcio akihoya Pilato rütha arute mwiri wa Jesu aütware; nake Pilato akimühe rütha. Agigithii agitwara mwiri wake. **39** O na Nikodemo nake agithii, o üria waambite güthii küri we ütukù, agitwara ndukanjo ya manemane na thubiri ingikinya ta ratiri igana. **40** Magigitwara mwiri wa Jesu, makiüthaya na matama ma gatani o hamwe na minyamü io minungi wega, ta mütugo wa Ayahudi wa güthikana. **41** Na riri, handū hau aambilirüo mūti igūrū haari mügündä, na mügündä úcio thiini hakagla na muungu wa güthikana, mwerü, ûtarü waigwo mündü. **42** Handū hau-ri, tondū wa mūthenya úcio wa Ihaariria ria Ayahudi (amu muungu úcio wari hakuhi), niko maakiigire Jesu.

1 Mat 28:1, 2;

Mar 16:1-4;

Luk 24:1, 2.

2 Joh 13:23;

20:13.

3 Luk 24:12.

5 Joh 19:40.

20 NA riri, mūthenya wa kwambiriria kiumia Mariamu Mūmagidali akiroka mbirira-ini rüciní tene, küri o nduma, akiona ihiga riil ithengie muungu-ini. **2** Agigiteng'era, agithii gwí Simoni Petero, na kwí mürutwo üria üngi, üria Jesu endete, akimera atiri, Nimirutite Mwathani muungu-ini, na tütiüü haria mamügítte. **3** Petero agikiumagara o na mürutwo úcio üngi, magithii marorete mbirira-ini. **4** Makigwata güteng'era o eri, nake mürutwo úcio üngi agikiria Petero ihenya, agikinya muungu-ini mbere; **5** na aainamirira aarora thiini, akiona matama maria ma gatani me maige thi, na ndatonye. **6** Simoni Petero nake agigiuka, amürümiriirc, agi-

tonya muungu thiini; nake akiona matama macio ma gatani me maize thi, ⁷ o na gitambaya nakio kilia kiari mütwe wake, gitagitwo hamwe na matama macio ma gatani, ni gükünjwo glakünjítwo gikaigwo handü mwanya. ⁸ Hindí io mürutwo úcio üngi nake agigítonya, úcio waambire gükinya muungu-ini, nake akiona, agiitikia. ⁹ Amu nginya hindí io mati-amenyete wega ühoro üria wandikitwo, ati no mühaka acoke ariuke oime kwí ariaaku. ¹⁰ Arutwo acio magigicoka künuka kwao müci.

¹¹ Na riri, Mariamu agitigwo arüngii muungu-ini njá akiriraga; agikinamirira o akiriraga, akibara muungu thiini, ¹² akiona arika eri me na nguo njérü maikaire thi, ümwe agaikara mütwe-ini, na ümwe magürüni, haria mwíri wa Jesu waigtwo. ¹³ Makimüuria, Ürarira ni ündü ki, mütumia üy? Nake akimera atiri, Ni ündü nimirutite Mwathani wakwa, na ndiüi haria mamüigite. ¹⁴ O aarikia kuuga üguo, akihügura, akiona Jesu arüngii, na ndamenye niwe Jesu. ¹⁵ Nake Jesu akimüuria, Ni ki gitümite ürire, mütumia üy? nü ūracaria? Nake akimwira atiriri, oí niwe mürimi wa mügündä úcio, Müthuri üy, akorüo niwe ümürutite haha, njira haria ümüigite, 'thii ngamuoe. ¹⁶ Jesu akimwira, Mariamu-i. Nake akimühügkira, akimwira na Kihibirania atiri, Raboni; naguo no ta kuuga, Mürutani. ¹⁷ Nake Jesu akimwira, Tiga kú'nyita, amu ndiri ndiraambata 'thii gwí Ithe witü; thii kúri ariu a Awa, ümere atiri, Ndi wa kwambata 'thii kúri Awa, na nowe Ithe wanyu; na kúri Ngai wakwa, na nowe Ngai wanyu. ¹⁸ Nake Mariamu Mümagidali agithii akiira arutwo atiri, Ninyoneté Mwathani; na akimera ati niwe wamwira maündü macio.

¹⁹ Ningi müthenya o úcio wa kwambiriria kiumia, gükinyite hwai-ini, na mirango ikahingwo kúu arutwo maari, ni ündü wa gwitigira Ayahudi, Jesu agiüka akirügama gatagati-ini, akimera atiri, Giai na thayü. ²⁰ Na aarikia kuuga üguo, akimonia hi ciakte o na mbaru. Nao arutwo mona Mwathani magikena. ²¹ Jesu agikimera ringi atiri, Giai na thayü; o ta üria Ithe witü aandekirie nii, noguo ndamürekia inyui. ²² Na aarikia kuuga üguo akimahéherera, akimera, Iyükiai Roho Mütheru; ²³ andü aria othe mwarekera mehia mao, nimaarekerüo; aria othe mwarega kurekera mehia mao, megüikara matarekeirüo.

²⁴ Na riri, ümwe wa aria ikümi na eri, na ni Toma üria wetagwo Wamahatha, úcio ndaari nao hindí io Jesu okire. ²⁵ Tondü úcio arutwo aria angí makimwira, Nituonete Mwathani. Nake akimera atiri, Itonete irema cia mithumari hi ciakte, na ngatonyia kiara giakwa irema-ini icio cia mithumari, na ngatonyia guoko gwakwa mbaru-ini ciakte-ri, ndingüitikia o na hanini.

²⁶ Ningi matukü maathira anana, arutwo ake maari kuo ringi kúu nyumba thiini, na maari na Toma. Nake Jesu agiüka, mirango iri mihiinge, akirügama gatagati-ini, akiuga, Giai na thayü. ²⁷ Agicoka akiira Toma atiri, Rehe kiara giaku haha, ürore hi ciakwa; na ürehe guoko gwaku, ütonye mbaru-ini ciakwa; na ütige gütuika wa kurega gwitikia, ütuika wa gwitikia. ²⁸ Toma agicokia akimwira atiri, Mwathani wakwa, Ngai wakwa! ²⁹ Nake Jesu akimwira atiriri, Wee tondü nünyoneté, níkio witikitie; gükena-ri, ni aria matonete, na no metikitie.

³⁰ Gwi ciama ingi nyangi Jesu ekire arutwo me ho, itaandikitwo mbuku ino; ³¹ no icio niciandikitwo ni getha mwitikie ati Jesu niwe Kristo, Mürü wa Ngai; na tondü wa gwitikia mügië na muoyo na ündü wa riitwa riakte.

21 THUTHA úcio Jesu nieonithirie arutwo ake ringi iria-ini ria Tiberia; na üria eonithanirie ni üü: ² Simoni Petero, na Toma üria wetagwo Wamahatha, na Nathanaeli wa na kúria Kana ya Galili, na ariu a Zebedi, o na arutwo angí ake eri, andü acio maarí hamwe. ³ Nake Simoni Petero akimera atiri, Nii ndathii gütega ciüngüyü. Makimwira, O na ithui nitü-

⁷ Joh 11:44.

⁹ Luk 24:46;
Atum 24:32;
1 Kor 15:4.

¹² Luk 24:4.

¹³ Joh 20:2.

¹⁴ Mar 16:9.

¹⁷ Ahib 2:11, 12;
Joh 14:12.

¹⁸ Mar 16:10.

¹⁹ Mar 16:14;
1 Kor 15:5.

²⁰ Luk 24:40;
1 Joh 1:1.

²¹ Joh 17:18.

²² Kiam 2:7;
Joh 7:39;
Atum 2:4.

²³ Mat 16:19;
18:18.

²⁴ Joh 11:16;
14:5.

²⁵ Joh 19:34;
20:20.

²⁶ Joh 20:19.

²⁷ Luk 24:39;
1 Joh 1:1.

²⁸ Joh 1:1.

²⁹ 1 Pet 1:8.

³⁰ Joh 21:25.

³¹ 1 Joh 5:13;
Joh 11:27;
Rom 1:17.

¹ Joh 20:19, 26.

² Joh 1:41, 45;
20:24;
Mat 4:21.

- gūthii nave. Magikiumagara magitonya marikabu; na ūtukū ūcio matigiana kūgwatia kindū. ⁴ Na rūcini gūgikia Jesu agikorūo arūngii rūtere-ini rūa iria; nao arutwo matiamenyaga niwe Jesu. ⁵ Nake Jesu agikimoria atirī, Ciana, mwī na kanyamū ga kūria? Makimūcokeria, Aca, tūtiri. ⁶ Akimera, Ikiāi rūgara mwena wa ūrio wa marikabu, na nīmūkuona. Magigikia, na hindī io rūkirema kūgucika nī ūria ciūngūyū ciingihite. ⁷ Tondū ūcio mūrutwo ūria wendetwo nī Jesu akiira Petero atirī, Ni Mwathani. Simoni Petero akiigua ati nī Mwathani, akiioha nguo yake (tondū aari ütheri), akirūuga mai-ini. ⁸ Nao arutwo aria angī magiūka na macua iria nyinyi (tondū matiarī haraya na rūtere, no ta tiīna ria makinya igana), magiūka makigucagia rūgara rūiyūire ciūngūyū. ⁹ Maakirikia kuumira rūtere-ini, makiona mwaki wa makara wakitio ho, na ciūngūyū ii njikire riiko, o na mūgate. ¹⁰ Nake Jesu akimera, Rehei ciūngūyū imwe icio mwanyita. ¹¹ Nake Simoni Petero agikihaiaca macua akgucia rūgara akiruumiria rūtere rūiyūire ciūngūyū iria nene, igana ria mirongo itano na ciūngūyū ithatū; ningi o na haria ciarī nyinī ū, rūgara rūtiigana gūtuika.
- ¹² Nake Jesu akimera, Úkai mwigagüre. Nao arutwo gūtirī wetire kūmū-ūria, Niwe ū? nī kūmenya niwe Mwathani. ¹³ Nake Jesu agithiī, akioya mūgate, akimahe, o na ciūngūyū nacio. ¹⁴ Riu nirio ria gatatū Jesu eonithirie arutwo ake, arikite kūriūka akoima kwī ariaakuū.
- ¹⁵ Joh 1:42. * ¹⁶ Ningi maakirikia kwigagura, Jesu akiuria Simoni Petero atirī, Simoni wa Jona, wee-ri, niñnyendete kūri aya angī? Akimwira, Íi-ni, Mwathani, wee niññi ningwendete. Nake akimwira atirī, Heaga tūgondu twakwa gīa kūria. ¹⁷ Akimūuria ringī hingo ya keri, atirī, Simoni wa Jona, niñnyendete? Akimwira, Íi-ni, Mwathani, wee niññi ningwendete. Nake akimwira atirī, Rūthagia ng'ondu ciakwa. ¹⁸ Agicoka akimūuria hingo ya gatatū, atirī, Simoni wa Jona, niñnyendete? Nake Petero akiigua ūru nī ūndū aamūuria hingo ya gatatū, Niñnyendete? Agikimwira atirī, Mwathani, wee niññi maündū mothe; no ūkuona ati ningwendete. Nake Jesu akimwira atirī, Heaga ng'ondu ciakwa gīa kūria. ¹⁹ Ndakwira atirī, o ma, ma, Rīria warī mūnyinyi, niweohaga, ūgetwara o handū wendaga gūthii; rīria ūgakūra-ri, ūgatambūrūka moko, mündū ūngi akuhe, agūtware handū ūtangienda gūthii. ²⁰ Na rīri, oigire ūguo akirotota gūkua kūria ūcio agakua agoocithie Ngai nakuo. Na aarikia kuuga ūguo agicoka akimwira, Nūmīrira.
- ²⁰ Nake Petero, aahūgūka, akiona mūrutwo ūria wendetwo nī Jesu amoimite thutha; na nī ūria wecokiric na thutha etirite hakuhī na githūri kia Jesu rīria maariaga irio cia hwaī-ini, akimūuria, Mwathani, ūcio ūgūgūkunyanira nū? ²¹ Petero aamuona, agikiuria Jesu atirī, Mwathani, mündū ūyū nake, atia? ²² Jesu akimwira atirī, Ndenda aikare mūira wa ngoka, ūcio ūkiri ūhoro waku? Wee nūmīrira. ²³ Tondū ūcio kiugo kiu giki-hunja kūri ariū a Ithe witū, gūkiirū ati mūrutwo ūcio ndagakua; Indi Jesu ndaigana kūmwira ndagakua, ni kūmwira aamwirire atirī, Ndenda aikare mūira wa ngoka-ri, ūcio ūkiri ūhoro waku?
- ²⁴ Ūcio niwe mūrutwo ūria ūheanite ūira wa maündū maya, na nowe wamaandikire; naguo ūira wake, ithui nītū ūno wa ma.
- ²⁵ O na kwī maündū mangī maingī Jesu ekire, namo mangiandikwo ūmwe ūmwe mathire, ngwigereria ati o na thi yothe ari yo ndīngīganira mabuku maria mangiandikwo.

* v. 15-17. Thiini wa rūthjomi rūa kiyunani kwī na ciugo igīri itaūftwo haha "kwenda". Twahota gūtāra ūū:—

¹⁵ . . . Simoni wa Jona, wee-ri, niñnyendete kūri aya angī? Akimwira, Íi-ni, Mwathani, wee niññi ati ndi mūrata waku. . . . ¹⁶ Akimūuria ringī hingo ya keri atirī, Simoni wa Jona, niñnyendete? Akimwira, Íi-ni, Mwathani, wee niññi ati ndi mūrata waku. . . .

¹⁷ Agicoka akimūuria hingo ya gatatū atirī, Simoni wa Jona, wī mūrata waku? Nake Petero akiigua ūru nī ūndū aamūuria hingo ya gatatū, Wī mūrata waku? Agikimwira atirī, Mwathani, wee niññi maündū mothe; no ūkuona ati ndi mūrata waku.